

KNJIŽNIČARKA KNJIŽNICARD

Časopis Knjižničarskog društva Rijeka

Godište 11, Rijeka, 2020.

ISSN 1848-5790

UDK 02

Knjižničar/Knjižničarka: **časopis Knjižničarskog društva Rijeka**

Godište 11
Rijeka, 2020.

Knjižničarsko društvo Rijeka

Impresum

Knjižničar/Knjižničarka: časopis Knjižničarskog društva Rijeka

Nakladnik: Knjižničarsko društvo Rijeka, Dolac 1, 51 000 Rijeka, Hrvatska

Glavni urednik: dr. sc. Dejana Golenko, knjižničarska savjetnica (Pravni fakultet u Rijeci, Knjižnica)

Uredništvo:

Sanja Alijević, dipl. knjižničarka (Gradska knjižnica Rijeka)

Evgenia Arh, viša knjižničarka (Medicinski fakultet u Rijeci, Knjižnica)

Ivana Dorotič Malić, dipl. knjižničarka (Sveučilišna knjižnica Rijeka)

Kristina Đoja, dipl. knjižničarka (Gradska knjižnica Rijeka)

doc. dr. sc. Sanja Grakalić Plenković (Veleučilište u Rijeci, Knjižnica)

Filip Horvat, mag. informatologije (Građevinski fakultet u Rijeci, Knjižnica)

Sanja Kosić, viša knjižničarka (Sveučilišna knjižnica Rijeka)

Lara Pavić, dipl. knjižničarka (Gradska knjižnica Rijeka)

Anita Pešut, dipl. knjižničarka (Strojarska škola za industrijska i obrtnička zanimanja, Rijeka)

Dora Rubinić, viša knjižničarka (Sveučilišna knjižnica Rijeka)

Verena Tibljaš, viša knjižničarka (Gradska knjižnica Rijeka)

Jelena Višnjić, dipl. knjižničarka (Gradska knjižnica Opatija)

Lektura: doc. dr. sc. Sanja Grakalić Plenković (za hrvatski)

za UDK: Evgenia Arh, viša knjižničarka

Priprema: Bulaja naklada d.o.o., www.bulaja.com

Adresa uredništva: Knjižničarsko društvo Rijeka, Dolac 1, 51 000 Rijeka, Hrvatska,

e-pošta: urednistvo.kdr@gmail.com

URL: <https://hrcak.srce.hr/knjiznicar-ka>

<https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/knjiznicar-ka>

<http://kdr.hr/>

Područja pokrivanja: knjižničarstvo, informacijske i komunikacijske znanosti

Časopis izlazi jedanput godišnje. Prva godina izlazenja: 2009.

ISSN 1848-5790 (Online), UDK 02

Prava korištenja: Prava korištenja (slobodan pristup CC-BY-NC): Cjeloviti tekst radova objavljenih u časopisu smije se besplatno koristiti uz poštovanje autorskih prava autora i izdavača.

Časopis je objavljen uz financijsku potporu Primorsko-goranske županije.

Sadržaj

Dejana Golenko: Uvodna riječ	7
Knjižnica – informacijska sinapsa	9
<i>Članci</i>	
Gordan Struić: Uloga knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama iz perspektive hrvatskih propisa i međunarodnih dokumenata	11
Iz knjižnica i o knjižničarima	37
<i>Prikazi, osvrti, crtice...</i>	
Anita Pešut: Školska knjižnica i obrazovanje odraslih u COVID-19 (ne)vremenu	39
Ana Bogdanić: Zeleni kutak Gradske Knjižnice Rijeka – i dalje zeleni unatoč sivilu pandemije	43
Nensi Čargonja Košuta: Važnost transparentnosti školske knjižnice i kako je postići	49
Sandra Vidović, Helena de Karina: Književni program „Rijeka riječi“ i izborni predmet Kreativno čitanje i pisanje u Prvoj riječkoj hrvatskoj gimnaziji	59
Vesna Kurilić: Zašto čitamo žanrovsku književnost i drugi (mikro)eseji	65
Kristina Silaj: Sadržajna obrada književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu	69
Kristina Silaj: Čitanje u ranoj adolescenciji	73

Uvodna riječ

Dragi čitatelji časopisa *Knjižničar/Knjižničarka*,

pred vama se nalazi novi broj časopisa koji su uredili članovi novoga uredništva. Elektronički časopis *Knjižničar/Knjižničarka* jedini je riječki knjižničarski časopis koji je 2020. proslavio desetgodišnjicu objavljivanja. U 2020. godini pandemija bolesti COVID-19 uvelike je utjecala i na prilagodbu knjižničnih usluga te pronalaženje novih načina pristupa korisnicima. Važnost veće vidljivosti i promocije rada knjižnica u virtualnom prostoru nije nikada više dolazila do izražaja, što potvrđuje i Eblidin dokument pod nazivom *A European library agenda for the post-Covid 19 age*. Na tom tragu i naše se uredništvo odlučilo za poduzimanje koraka u smjeru veće vidljivosti, dostupnosti i promicanja rada našeg časopisa u lokalnoj i u široj knjižničarskoj zajednici. Tako je časopis uključen u HRČAK i migriran je na OJS platformu – nakladnički sustav koji je namijenjen uređivanju i objavljivanju e-časopisa. Želja je uredništva pridonijeti njegovu daljnjem razvoju stvaranjem recenziranog časopisa, koji uz stručne priloge, uključuje stručne i znanstvene radove i koji je otvoren za suradnju znanstvenicima i stručnjacima iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti. Daljnjim razvojem zaokružila bi se ideja stvaranja modernog e-časopisa, koji bi pridonio promociji, većoj vidljivosti i prepoznatljivosti bogate kulture knjižničarstva Primorsko-goranske županije puno širem krugu korisnika.

U tom smjeru ovaj broj, uz osam stručnih priloga, donosi i jedan pregledni rad. Tako Gordan Struić u svom radu istražuje ulogu knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama iz perspektive hrvatskih propisa i međunarodnih dokumenata. Stručni prilozi u ovom broju daju osvrt o programima i uslugama različitih vrsta knjižnica. Nekoliko radova dotiče se tema usluga koje nude školske knjižnice. Anita Pešut u svom prilogu ukazuje na ulogu školske knjižnice u obrazovanju odraslih u COVID-19 (ne)vremenu, Nensi Čargonja Košuta bavi se tematikom transparentnosti školske knjižnice i kako je postići, dok Sandra Vidović daje osvrt na *Književni program „Rijeka riječi“ i izborni predmet Kreativno čitanje i pisanje u Prvoj riječkoj hrvatskoj gimnaziji*. O programima koji se provode u Gradskoj knjižnici Rijeka, možete saznati više u prilogu Ane Bogdanić pod nazivom *Zeleni kutak Gradske knjižnice Rijeka – i dalje zeleni unatoč sivilu pandemije*, a kolegica Vesna Kurilić u svom prilogu daje svoj osobni osvrt o žanrovskoj književnosti, *Zašto čitamo žanrovsku književnost i drugi (mikro)eseji*. Kristina Silaj iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice daje osvrt na sadržajnu obradu književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu te daje prikaz knjige *Čitanje u ranoj adolescenciji*.

Nadamo se da ćete pronaći zanimljive priloge za čitanje i ujedno vas pozivamo na slanje priloga za objavu u sljedećem broju časopisa *Knjižničar/Knjižničarka* u 2021.!

Dejana Golenko

U Rijeci, prosinac 2020.

Knjižnica – informacijska sinapsa

Članci

UDK 342.727

Pregledni rad

Primljeno: 5. prosinca 2020.

Prihvaćeno: 5. siječnja 2021.

Uloga knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama iz perspektive hrvatskih propisa i međunarodnih dokumenata

The role of libraries in exercising the right of access to information from the perspective of Croatian regulations and international documents

Gordan Struić

Hrvatski sabor

gordan.struic@gmail.com

Sažetak

Polazeći od shvaćanja knjižnica kao institucija okrenutih javnosti, u radu se pobliže razmatra njihovu ulogu u ostvarenju prava na pristup informacijama kako bi se utvrdilo u čemu se ona sastoji te istražilo koherentnost pravnog okvira. U radu se najprije koristi relevantnom literaturom radi utvrđivanja značaja knjižnica za funkcioniranje demokratskog društva, a zatim i pravnom interpretacijom relevantnih odredbi pozitivnih hrvatskih propisa, ali i međunarodnih ugovora, kao i drugih dokumenata. Utvrđeno je da se spomenuta uloga sastoji od objavljivanja i omogućavanja pristupa informacijama, ali se u njima nipošto ne iscrpljuje, posebice imajući u vidu da ustavno pravo na pristup informacijama nije apsolutne naravi, već njegovu protutežu čini ustavno jamstvo sigurnosti i tajnosti osobnih podataka. Istovremeno, takvu ulogu ne bi trebalo sagledavati izolirano od pojedinih

komplementarnih usluga obuhvaćenih zakonskim pojmom knjižnične djelatnosti, već su uz nju zbiljski vezane edukacija, pomoć građanima u razumijevanju raznih segmenata digitalnog društva i zastupanje njihovih prava u javnim raspravama koje traže dvosmjerni odnos građana i vlasti. U analizi relevantnih odredbi nisu uočene antinomije, kao ni nekoherentnost pravnog okvira koji pravno, institucijski i sadržajno slijedi međunarodne standarde. Za razliku od dosadašnjih istraživanja ove teme, fokus istraživačke pažnje u ovom radu usmjeren je na pitanje uloge knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama iz pravne perspektive, ali i na koherentnost pravnog okvira, a rezultati ovog rada mogu poslužiti kao temelj za daljnja istraživanja ove teme, napose u usporednom pravu i praksi.

Ključne riječi: pristup informacijama, uloga knjižnica, propisi, građani

Abstract

Starting from the understanding of libraries as public-oriented institutions, the paper discusses their role in exercising the right of access to information in order to determine what it consists of and to question the coherence of the legal framework. The paper uses relevant literature to determine the importance of libraries for the functioning of a democratic society, and legal interpretation of relevant provisions of Croatian regulations, but also international agreements and other documents. It is concluded that the mentioned role consists of publishing and enabling access to information, but it does not end there, especially bearing in mind that the constitutional right to access information is not absolute; its counterbalance is the constitutional guarantee of security and confidentiality of personal data. At the same time, such a role should not be viewed in isolation from certain complementary services covered by the legal notion of library activity, but is really related to education, helping citizens understand various segments of the digital society and representing their rights in public debates that require a two-way relationship between citizens and the government. The analysis of the relevant provisions did not reveal antinomies, nor the incoherence of the legal framework that legally, institutionally, and substantively follows international standards. Unlike previous research on this topic, the focus of research in this paper is on the role of libraries in exercising the right to access information from a legal perspective, but also on the coherence of the legal framework, and the results of this paper can serve as a basis for further research, especially in comparative law and practice.

Keywords: access to information, the role of libraries, regulations, citizens

1. Uvod

Iako se pri opisu postupnog razvoja regulacije prava na pristup informacijama najprije ističu zakonska rješenja iz Švedske iz 1766. i Sjedinjenih Američkih Država iz 1966.¹, najveći broj dokumenata koji uređuju ovu materiju na razini Europske unije donesen je tek potkraj 20., odnosno početkom 21. stoljeća, što se vremenski poklapa s donošenjem zakona koji uređuju to pravo i u nizu europskih država. U Republici Hrvatskoj pravo na pristup informacijama zakonski je prvi put uređeno 2003.², a do njegove konstitucionalizacije u hrvatskom pravnom sustavu došlo je 2010.³, nakon čega je 2013.⁴ donesen i novi zakonski okvir.

Polazeći od shvaćanja knjižnica kao „institucija posvećenih oblikovanju i poboljšanju pristupa informacijama u zajednicama kojima služe“⁵, čineći „pravi most k informacijama“⁶ koji knjižničarskoj profesiji dodjeljuje odgovornost u osiguranju ostvarenja slobodnog pristupa informacijama⁷ koje se nalaze u podlozi svakoga demokratskog postupka odlučivanja, u radu se pobliže istražuje uloga knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama sagledana iz pravne perspektive interpretacijom relevantnih pozitivnih (važećih) hrvatskih propisa koji čine normativne (pravne) izvore u uređenju ove materije, ali i kroz uvid u relevantne međunarodne ugovore i druge dokumente. Za razliku od dosadašnjih istraživanja ove teme koja se bave njezinim pojedinim segmentima⁸, u

- 1 Npr. Tropina Godec, Ž. Informiranost građana i slobodan pristup informacijama javnog sektora. // *Hrvatska i komparativna javna uprava* 9, 2(2009), 324. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/135755> [citirano: 2021-1-10].
- 2 Zakon o pravu na pristup informacijama. // *Narodne novine* 172, 2491(2003). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_172_2491.html.
- 3 Promjena Ustava Republike Hrvatske. // *Narodne novine* 76, 2214(2010). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_06_76_2214.html.
- 4 Zakon o pravu na pristup informacijama. // *Narodne novine* 25, 403(2013). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_25_403.html.
- 5 Jowaisas, C.; Fellows, M. Libraries as agents for sustainable development. // *Development and access to information* / ed. by Maria Garrido and Stephen Wyber. Hague: International Federation of Library Associations and Institutions, 2017. Str. 51. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://da2i.ifla.org/wp-content/uploads/da2i-2017-full-report.pdf>.
- 6 Ninkov, J. Intelektualne slobode i javne biblioteke. // *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 10, 1(2008), 12. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2587.
- 7 Usp. Horvat, A. Javno i tajno u knjižničarskoj struci. // 5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova / ed. by Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 9.
- 8 Npr. Konjicija Kovač, A. Pravo na slobodan pristup informacijama u knjižnicama u okvirima međunarodnih dokumenata: između javnosti i privatnosti. // *Bosniaca* 24, 24(2019), 9-16. DOI: <https://doi.org/10.37083/bosn.2019.24.9>; Tufekčić, A.; Kordić, M. Pravo na pristup informacijama u knjižnicama u Hrvatskoj i svijetu. // *Pravni vjesnik* 30, 2(2014), 421-433. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/132116> [citirano: 2021-1-10]; Horvat, A.; Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/2002/3/Knjižnice_i_autorsko_pravo.pdf itd.

ovom radu fokus istraživačke pažnje usmjerava se na pitanje uloge knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama kroz analizu njezine pravne perspektive kako bi se utvrdilo u čemu se ta uloga sastoji, ali i na pitanje koherentnosti⁹ pravnog okvira.

U tom cilju, nakon prvoga, uvodnog dijela, u drugom dijelu rada najprije se kroz uvid u relevantnu literaturu osvrće na značaj knjižnica za funkcioniranje demokratskog društva, napose u kontekstu prava na pristup informacijama, dok se u trećem dijelu rada razmatraju relevantne norme međunarodnih ugovora i drugih dokumenata. U četvrtom dijelu rada pristupa se izlaganju i interpretaciji ustavnih i zakonskih normi koje čine važeći pravni okvir u uređenju ove materije u Republici Hrvatskoj, a u petom dijelu rada posebno se osvrće na pitanje ograničenja prava na pristup informacijama. Nakon što se u šestom dijelu ukaže na potrebu za inkluzivnim pristupom u sagledavanju propisanih uloga knjižnica u ostvarenju ustavnog prava na pristup informacijama, u sedmom, završnom dijelu rada pristupa se zaključnim razmatranjima.

2. Značaj knjižnica u demokraciji

U pokušaju sažimanja ključne uloge knjižnica u tek jednu jednostavnu rečenicu pojedini autori navode kako je čini „pružanje trajnog pristupa bazi znanja ljudskih civilizacija“¹⁰, dok dio autora zaziva potrebu za promjenom diskursa pod utjecajem vanjskih faktora koji proistječu iz razvoja informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT), i to od uloge knjižnica kao glavnog instrumenta očuvanja i prijenosa baze ljudskog znanja u smjeru „globalno umreženih centara za informiranje i učenje“¹¹. U tom smislu, pojedini autori drže kako knjižnice, odnosno knjižničari trebaju zanemariti svoju tradicionalnu ulogu skrbnika i čuvara znanja te se okrenuti prihvaćanju uloge facilitatora¹², kao onoga tko omogućuje bolju suradnju i razumijevanje zajedničkih ciljeva, promičući vrijednosti socijalne inkluzije i jednakosti, između ostalog u pristupu informacijama, stvarajući time temelj za ozbiljenje demokratskih ideja.

9 Riječ je vrijednosnom stavu prema kojem skup normi istih sfera važenja ne smije sadržavati antinormije, već niže norme moraju u višim normama imati formalno i materijalno utemeljenje, a sadržaj normi koje imaju isti rang ne smije biti proturječan. Visković, Nikola. Pojam prava: prilog integralnoj teoriji prava. Split: Logos, 1981. Str. 245.

10 Choy, F. C. Libraries and librarians – what next? // *Library Management* 28, 3(2007), 114. DOI: <https://doi.org/10.1108/01435120710727965>.

11 Gallimore, A. Managing the networked public library. // *Library Management* 20, 7(1999), 384. DOI: <https://doi.org/10.1108/01435129910285154>.

12 Usp. Hull, B. Can librarians help to overcome the social barriers to access? // *New Library World* 102, 10(2001), 386. DOI: <https://doi.org/10.1108/EUM0000000006066>.

Na potonjem tragu, u literaturi se ističe instrumentalna vrijednost knjižnica za demokraciju zbog njihove edukativne funkcije¹³ u stvaranju informiranoga građanstva kroz omogućavanje da se građani upoznaju s propisima i drugim dokumentima i izvorima informacija o pitanjima čije je poznavanje preduvjet za njihovu aktivnu participaciju u demokratskim procesima. Naime, kako bi u njima oblikovali vlastito mišljenje i participirali u postupcima donošenja odluka, građani bi svakako trebali imati „pristup političkim, socijalnim, ekonomskim i drugim informacijama, kao i kulturnom izražavanju, a sve to mogu pronaći u knjižnicama [...]“¹⁴. U tom smislu, prisutno je shvaćanje da demokraciji “trebaju obaviješteni građani, a knjižnice su prvi pokretači pružanja znanja i informacija građanstvu“¹⁵.

U knjižnicama je osigurana sloboda mišljenja i izražavanja misli koja pripada svima, pa bi u njima valjalo prepoznati posve „sigurne prostore za javni dijalog“¹⁶ s resursima informiranja javnosti kojima se omogućuje slobodna i otvorena razmjena najraznovrsnijih ideja koja javnosti pomaže upravo u „lociranju raznolikosti resursa i razvoju vještina informacijske pismenosti“¹⁷. Na toj podlozi, odgovorni i informirani građani ostvaruju pretpostavku oživotvorenja djelotvorne participacije u postupcima donošenja odluka, kao i nadzora nad izabranim dužnosnicima, ali ih u tome ništa ne priječi da istovremeno kritički propituju i, primjerice, predanost knjižnica slobodi informacija, njihovoj inkluzivnosti i jednakosti u pristupu korisnicima, jednako kao što kritički potencijal podrazumijeva i propitivanje načina na koji se sama knjižnica svojim djelovanjem i načelima „uklapa u složene aranžmane suvremenih demokratskih režima“¹⁸.

Usmjerenost knjižnica na informiranost građana ukazuje na njihovo vjerno nastojanje na promicanju društveno-političkog i svekolikog napretka te na edukaciji i snaženju demokratskih ideja građana u cilju djelotvorne participacije u postupcima donošenja

-
- 13 Usp. Huzar, T. Neoliberalism, democracy and the library as a radically inclusive space. Paper presented at IFLA WLIC 2014 – Lyon – Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge in Session 200 – Library Theory and Research. Str. 2. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <http://library.ifla.org/835/1/200-huzar-en.pdf>.
 - 14 Belfrage, J. Advocacy for Democracy II. The Role of the Swedish Library Association. // *Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty* / ed. by Nancy Kranich. Chicago: American Library Association, 2001. Str. 210.
 - 15 Gorman, M. Naše neprolazne vrednosti: bibliotekarstvo u XXI veku. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2007. Str. 198.
 - 16 Kranich, N. Libraries, the Internet, and Democracy. // *Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty* / ed. by Nancy Kranich. Chicago: American Library Association, 2001. Str. 84.
 - 17 Gordon, W. R. Advocacy for Democracy I. The Role of the American Library Association. // *Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty* / ed. by Nancy Kranich. Chicago: American Library Association, 2001. Str. 204.
 - 18 Gavin, P. T.; Kamal, A. M. Beyond Bowling Leagues: Libraries and Democracy through the Lens of Civil Society Theory, 2013. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://journals.library.ualberta.ca/ojs/cais-acsi.ca/index.php/cais-ascii/article/view/560/510>.

odluka. Pojedini autori, primjerice, primjećuju da se (narodne) knjižnice, uključujući i novine te radio i televiziju koji nisu pod nadzorom države i monopolizirani, uistinu mogu smatrati važnom društvenom institucijom koja stremlji političkom cilju informiranosti elektorata¹⁹. Ostvarujući takav cilj, knjižnice postaju ključna potka u konceptu demokratske javnosti u čijemu su sastavu građani koji se informiraju i educiraju za preuzimanje „odgovornosti demokratskog odlučivanja i samoupravljanja“²⁰.

Iz izloženog slijedi da su knjižnice od izrazite važnosti za funkcioniranje demokratskog društva kojemu daju zbiljski doprinos i predstavljaju simbole intelektualne slobode; one imaju utilitarnu i simboličku vrijednost za demokraciju²¹ te istovremeno služe kao instrument njezine revitalizacije i snaženja²². Budući da demokracija počiva na informiranim građanima i da bez neometanog pristupa informacijama demokracija predstavlja tek „šuplji koncept“²³, dio autora zaključuje da informirano građanstvo predstavlja „jedini temelj na kojemu demokracija može cvjetati“²⁴. Dinamičnim razvojem IKT-a i širenjem sve više informacija, uloga knjižnica u pružanju znanja i informacija građanstvu poprima vitalan značaj te bi u nastojanju za osiguranjem pravednog i trajnog pristupa informacija²⁵ valjalo kontinuirano smjerati smanjivanju „digitalnog i informacijskog jaza“²⁶ kroz proaktivno djelovanje na planu ponude svojih fondova, besplatnog pristupa računalu i internetu, raznovrsnim aplikacijama i bazama podataka te pomoći u učenju²⁷.

Naposlijetku, iako je informiranje fundamentalna pretpostavka za uključivanje građana u demokratske procese, čime se znatno doprinosi izgradnji njihova povjerenja u vlast, ali i otvara prostor većoj kvaliteti odluka donesenih uz njihovu participaciju, treba napomenuti da ono nije ujedno i jedina faza u procesu stvaranja provedbenih politika, nego tek prvi korak u tom procesu. U toj fazi dolazi do uspostave jednosmjernog odnosa

19 Usp. Buckland, M. K. *Library services in theory and context*. Oxford: Pergamon Press, 1988. Str. 155.

20 Usp. Mattson, K. *The Librarian as Secular Minister to Democracy: The Life and Ideas of John Cotton Dana*. // *Libraries & Culture* 35, 4(2000), 514. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/25548869>.

21 Vidi Byrne, A. *Democracy and Libraries. Symbol or Symbiosis?* // *Library Management* 39, 5(2018), 285. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://doi.org/10.1108/LM-09-2017-0088>.

22 Usp. Stilwell, C. *Information as currency, democracy, and public libraries* // *Library Management* 39, 5(2018), 295-306. DOI: <https://doi.org/10.1108/LM-08-2017-0078>.

23 Kranich, N. *Libraries and Democracy Revisited* // *The Library Quarterly* 90, 2(2020), 131. DOI: <https://doi.org/10.1086/707670>.

24 Heanue, A. *In Support of Democracy. The Library Role in Public Access to Government Information*. // *Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty* / ed. by Nancy Kranich. Chicago: American Library Association, 2001. Str. 121.

25 Usp. Kranich, N. *Libraries and Democracy Revisited* // *The Library Quarterly* 90, 2(2020), 137. DOI: <https://doi.org/10.1086/707670>.

26 Vrana, R; Kovačević, J.. *Položaj knjižnice u umreženom društvu*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 3/4(2010), 30. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/80503> [citirano: 2021-1-10].

27 Usp. Isto.

između građana i vlasti u kojem vlast stvara, a građani pristupaju tim informacijama, dok se druga faza ispunjava kroz konzultiranje, i to kao dvosmjerni odnos u kojemu građani daju povratne informacije vlasti iznoseći joj svoje stavove i mišljenja, a treća faza kroz aktivno participiranje građana koje počiva na partnerstvu s vlasti u kojem su građani aktivno angažirani u određivanju i procesnog, i sadržajnog elementa stvaranja provedbene politike²⁸. Polazeći od toga da informiranje čini polazišnu točku u tom procesu bez koje nema ni njegovih ostalih faza te uzimajući u obzir da pristup informacijama podrazumijeva dobru legislativu s jasnim institucijskim instrumentima, neovisnim nadzornim institucijama i pravosuđem koje brine o provedbi zakona, ali i građaninom koji je upoznat sa svojim pravima te ima volju i sposobnost s njima u skladu postupati²⁹, valjalo bi razmotriti i relevantne odredbe međunarodnih dokumenata i zakona koji čine normativni okvir u reguliranju ove materije.

3. Međunarodni ugovori i drugi dokumenti

Kao što je uvedno bilo spomenuto, najveći broj dokumenata koji uređuju pravo na pristup informacijama na europskoj razini donesen je tek potkraj 20., odnosno početkom 21. stoljeća, što se vremenski poklapa s donošenjem zakona koji uređuju to pravo u nizu europskih država, poput Slovačke (1992.), Belgije (1994.), Slovenije (2003.), Švicarske (2004.) i Njemačke (2006.)³⁰. Tako je, primjerice, početkom devedesetih godina u okviru Završnog akta Ugovora iz Maastrichta (1992.) usvojena Deklaracija br. 17 o pravu na pristup informacijama³¹, u kojoj je utvrđeno kako „transparentnost postupka donošenja odluka osnažuje demokratsku narav institucija i povjerenje javnosti u upravu“, a posebno vrijedi spomenuti i Ugovor iz Amsterdama o izmjenama Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata³² (1997.) kojim je određeno da svaki „građanin Unije i bilo koja fizička ili pravna osoba koja ima boravište ili sjedište u državi članici ima pravo pristupa dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća

28 Usp. Građani kao partneri: informiranje, konzultiranje i participiranje javnosti u kreiranju provedbene politike / ed. by Anton-Jan Klasinc. Zagreb: Oksimoron, 2004. Str. 12.

29 Usp. Isto.

30 Vidi Mlinarević, D. Njemački zakonski okvir prava na pristup informacijama i dostupnosti arhivskoga gradiva. // Dostupnost arhivskog gradiva: 47. savjetovanje hrvatskih arhivista, Vinkovci, 22.-24. listopada 2014. / ed. by Silvija Babić. Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo, 2014. Str. 135. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.had-info.hr/dokumenti/publikacije/47.%20Savjetovanja%20hrvatskih%20arhivista%20u%20Vinkovcima,%202014.pdf.

31 Ugovor o Europskoj uniji – Deklaracija br. 17 o pravu na pristup informacijama. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/op6P>.

32 Ugovor iz Amsterdama o izmjenama Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/op6V>.

i Komisije³³. Potonje pravo odnosi se danas na dokumente svih „institucija, tijela, ureda i agencija Unije neovisno o njihovom mediju“, u skladu s člankom 15. Ugovora o funkcioniranju Europske unije³⁴ i člankom 42. Povelje Europske unije o temeljnim pravima³⁵, dok Ugovor o Europskoj uniji³⁶ tome prisnažuje, u člancima 10. i 11., da svi građani imaju pravo participirati u demokratskom životu Europske unije čije institucije održavaju „otvoren, transparentan i redovit dijalog s predstavničkim udrugama i civilnim društvom“.

S obzirom na shvaćanje da pravo na pristup informacijama ujedno predstavlja i sastavni dio slobode izražavanja³⁷, pored dosad spomenutih, ali i sličnih dokumenata usvojenih na razini Europske unije³⁸, valjalo bi se ukratko osvrnuti i na međunarodne ugovore koji to pravo uređuju iz perspektive slobode na kojoj nužno počiva svako demokratsko društvo – slobode izražavanja. Prema članku 19. Opće deklaracije o ljudskim pravima³⁹ (1948.) pravo na slobodu mišljenja i izražavanja obuhvaća, uz ostalo, „slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg medija i bez obzira na granice“. Slična formulacija sadržana je i u članku 19. stavku 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima⁴⁰ (1966.), prema kojem je u pravu na slobodu izražavanja sadržana sloboda traženja, primanja i širenja informacija te svih vrsta ideja, i to

33 Dotadašnja nastojanja za javnim pristupom dokumentima europskih institucija mogu se pratiti u Odluci Vijeća 93/731/EZ od 20. prosinca 1993. o javnom pristupu dokumentima Vijeća ([citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/op6w>), Odluci Komisije 94/90/EZUČ, EZ, Euratom od 8. veljače 1994. o javnom pristupu dokumentima Komisije ([citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orgb>) i Odluci Europskoga parlamenta 97/632/EZ, EZUČ, Euratom od 10. srpnja 1997. o javnom pristupu dokumentima Europskoga parlamenta ([citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orgc>).

34 Ugovor o funkcioniranju Europske unije (pročišćeni tekst). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/oERW>.

35 Povelja Europske unije o temeljnim pravima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orf8>.

36 Ugovor o Europskoj uniji (pročišćeni tekst). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhh>.

37 Usp. Coppel, P. Information rights: law and practice. Oxford: Hart Publishing, 2014. Str. 83.

38 Npr. Uredba br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije ([citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/oERX>), Direktiva 2003/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. studenoga 2003. o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora ([citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhy>), Direktiva 2013/37/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o izmjeni Direktive 2003/98/EZ o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora ([citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhz>) i Direktiva 2003/4/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2003. o javnom pristupu informacijama o okolišu i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 90/313/EEZ ([citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhG>).

39 Opća deklaracija o ljudskim pravima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.un.org/en/universal-declaration-human-rights.

40 Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1976/03/19760323%2006-17%20AM/Ch_IV_04.pdf.

u pisanoj ili usmenoj formi, putem tiska ili umjetničke forme ili drugim sredstvom po izboru i neovisno o granicama, a gotovo identičnu stipulaciju moguće je uočiti i u članku 13. stavku 1. Američke konvencije o pravima čovjeka⁴¹ (1969.). Nešto uži doseg prava na slobodu izražavanja previđen je člankom 10. stavkom 1. (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁴² (1950.) prema kojoj to „pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice“, iz čega proizlazi kako u tom krugu sloboda izostaje sloboda traženja informacija. No, dio autora smatra da tu odredbu ne bi trebalo tumačiti tako da „pravo na pristup informacijama prema članku 10. ne pripada svima“⁴³.

Iako se pravo na pristup informacijama na međunarodnoj razini izrijeком navodi u tzv. Aarhuškoj konvenciji, tj. Konvenciji Gospodarske komisije Ujedinjenih naroda za Europu o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša⁴⁴ (1998), to pravo njome je uređeno samo iz perspektive informacija koje se tiču okoliša, dok je prvi međunarodni ugovor kojim je priznato opće pravo na pristup informacijama tijela javne vlasti Konvencija Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima⁴⁵ (2009.). Njome se pod pojmom službenih dokumenata općenito razumijevaju sve informacije koje su zabilježene u bilo kojem obliku, izrađene ili primljene i u posjedu tijela javnih vlasti (članak 1. stavak 2 točka b), a pristup tim dokumentima jamči se svakome, po bilo kojem temelju, samo na zahtjev (članak 2. stavak 1.). No, vrijedi primijetiti da je od ukupno 47 država članica Vijeća Europe tu Konvenciju ratificiralo samo njih deset, dok je Republika Hrvatska među 37 država članica koje to zasad nisu učinile⁴⁶.

Iz dosad izloženog slijedi da spomenuti međunarodni dokumenti uređuju pravo na pristup informacijama, u pravilu, iz perspektive slobode izražavanja koja podrazumijeva – i tako bi je valjalo tumačiti – slobodu traženja, primanja i širenja informacija. Izuzetak u tom pristupu zasad čine samo Aarhuška konvencija i Konvencija Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima koje izrijeком uređuju to pravo, no kod prve je ono

41 Američka konvencija o pravima čovjeka. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>.

42 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf.

43 Ofak, L. Pravo na pristup informacijama kao pravo zaštićeno Europskom konvencijom i drugim međunarodnim ugovorima za zaštitu ljudskih prava. // Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 37, 2(2016), 948. DOI: <https://doi.org/10.30925/zpfsr.37.2.6>.

44 Konvencija Gospodarske komisije Ujedinjenih naroda za Europu o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1998/06/19980625%2008-35%20AM/Ch_XXVII_13p.pdf.

45 Konvencija Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680084826>.

46 Tablica potpisa i ratifikacija Konvencije Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/205/signatures?p_auth=NrzeJNiD.

uređeno samo iz perspektive informacija koje se tiču okoliša, dok je potonju konvenciju dosad ratificiralo tek deset država članica Vijeća Europe. Istovremeno, na razini Europske unije izrijekom se priznaje pravo na pristup dokumentima svih njezinih institucija, tijela, ureda i agencija, dok se dokumenti takvih tijela vlasti na razini država članica ne spominju u relevantnim odredbama koje predviđaju navedeno pravo. Nadalje, iako je prethodno bila istaknuta uloga knjižnica u pružanju znanja i informacija te podcrtana njezina vrijednost za demokraciju koja počiva na informiranim građanima, u izloženim međunarodnim dokumentima nisu sadržane odredbe koje bi se posebno odnosile na tu njezinu ulogu, već su one utjelovljene u okviru međunarodnih dokumenata knjižničarskih organizacija. Ukazujući na to da su prema Ustavu Republike Hrvatske⁴⁷ samo međunarodni ugovori „dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj snazi su iznad zakona“, uz uvjet da je riječ o sklopljenim i potvrđenim (u skladu s Ustavom) i objavljenim ugovorima koji su na snazi, valjalo bi se ukratko osvrnuti na pojedine dokumente spomenutih organizacija koji nisu pravno obvezujući, ali njihov značaj slijedi iz činjenice da ih je usvojila struka, i to Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA)⁴⁸.

U Izjavi IFLA-e o knjižnicama i intelektualnoj slobodi⁴⁹ (1999.) tako se poziva knjižnice i njihove zaposlenike da se drže načela intelektualne slobode, neometanog pristupa informacijama i slobode izražavanja te da prepoznaju privatnost korisnika knjižnice, pri čemu se ističe kako knjižnice pružaju pristup informacijama te slobodno prikupljaju, organiziraju i šire informacije, a knjižničari i ostali zaposlenici knjižnica moraju se pridržavati tih načela. Zatim, u IFLA-inom Manifestu o Internetu⁵⁰ (2002.) ističe se da slobodan pristup informacijama, bez obzira na medij i granice, čini suštinu odgovornosti knjižničarske i informacijske struke, s time da knjižnice i informacijske službe trebaju podržavati pravo korisnika da slobodno traže informacije poštujući njihovu privatnost i povjerljivost korištenih izvora, uz odgovornost da se olakša i promiče javni pristup kvalitetnim informacijama i komunikaciji. Slično tome, Glazgovskom deklaracijom o knjižnicama, informacijskim uslugama i intelektualnoj slobodi⁵¹ (2002.) pozivaju se knjižnice i informacijske službe da omoguće

47 Ustav Republike Hrvatske: (pročišćeni tekst). // Narodne novine 85, 2422(2010). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html i Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: SuP-O-1/2014. od 14. siječnja 2014. // Narodne novine 5, 93(2014). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_01_5_93.html.

48 Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/.

49 Izjava IFLA-e o knjižnicama i intelektualnoj slobodi. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-libraries-and-intellectual-freedom.

50 IFLA-in Manifest o Internetu. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-en.pdf.

51 Glazgovska deklaracija o knjižnicama, informacijskim uslugama i intelektualnoj slobodi. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/publications/the-glasgow-declaration-on-libraries-information-services-and-intellectual-freedom.

neometan pristup informacijama te učine materijale, sadržaje i usluge jednako dostupnima svim korisnicima, kao i da štite pravo svih korisnika na privatnost i povjerljivost u vezi s traženim ili primljenim informacijama i resursima. Slično razumijevanje zadaće knjižnica i njihovih zaposlenika može se pratiti i u kasnijim IFLA-inim dokumentima, poput Etičkoga kodeksa za knjižničare i druge informacijske djelatnike⁵² (2012.) koji predviđa da se njihova uloga ispunjava u osiguravanju pristupa informacijama u smjeru osobnog razvoja i obrazovanja te informirane participacije u demokratskom životu i njegovu napretku, pri čemu moraju učiniti sve kako bi korisnicima omogućili besplatan pristup zbirkama i uslugama, ali uz poštovanje njihove privatnosti i zaštite osobnih podataka.

4. Relevantne ustavne i zakonske odredbe

Pravo na pristup informacijama u Republici Hrvatskoj prvi put je uređeno 2003. Zakonom o pravu na pristup informacijama⁵³ kojim je ono određeno kao pravo svake domaće ili strane fizičke ili pravne osobe da zatraži i dobije informaciju te obvezu tijela javne vlasti da joj omogući pristup toj informaciji, ali i objavljuje informacije „kada za to i ne postoji poseban zahtjev već takvo objavljivanje predstavlja njihovu obvezu određenu zakonom ili drugim općim propisom“. Iz toga slijedi da se zakonodavac odlučio za dvomodelni pristup informacijama, tj. proaktivni, kroz obvezu tijela javne vlasti da objavljuju informacije o svom radu, nacрте akata koje izrađuju, odluke itd., neovisno o nečijem zahtjevu, te reaktivni, kroz obvezu tijela javne vlasti da omoguće ovlaštenicima pristup zatraženoj informaciji⁵⁴. Pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti konstitucionalizirano je 2010.⁵⁵ u članku 38. stavku 4. Ustava kojim je to pravo zajamčeno na ustavnoj razini među drugim osobnim i političkim slobodama i pravima, s time da se svako ograničenje tog prava mora propisati zakonom i uz to biti razmjerno „naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju“ te nužno u „slobodnom i demokratskom društvu“.

52 IFLA-in Etički kodeks za knjižničare i druge informacijske djelatnike. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/publications/node/11092.

53 Zakon o pravu na pristup informacijama. // Narodne novine 172, 2491(2003). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_172_2491.html.

54 Suzanne J. Piotrowski općenito smatra da se informacijama koje posjeduju tijela vlasti, uz opisane načine, može pristupiti i posredstvom zviždača (eng. *whistleblowers*) i tzv. curenja informacija (eng. *leaks*) te sastanaka otvorenih za javnost. Usp. Piotrowski, S. J. *Governmental transparency in the path of administrative reform*. New York: State University of New York Press, 2007. Str. 91.

55 Pojedini autori ističu da je i prije toga pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti bilo ustavne naravi, tumačeći da ono nije izričito bilo formulirano u ustavnom tekstu, ali se njegovo postojanje moglo utvrditi pravilnim pravnim tumačenjem Ustava. Usp. Smerdel, B.; Gardašević, Đ. *The Notion of Security and Free Access to Information: Creation and Development of the Right of the Public to Know in European and Croatian Jurisprudence*. // *Politics in Central Europe*, *The Journal of the Central European Political Science Association* 2, 2(2007), 29.

Razrada te ustavne odredbe s bitnim izmjenama u odnosu na dotadašnje zakonsko rješenje izvršena je 2013. donošenjem novog Zakona o pravu na pristup informacijama⁵⁶ koji je, između ostalog, ponudio jasnije definicije pojedinih pojmova, uveo obvezu svih tijela javne vlasti koja izrađuju nacрте zakona i podzakonskih akata da te nacрте objave na mrežnim stranicama u cilju provedbe javnog savjetovanja sa zainteresiranom javnošću. Nadalje, njime su detaljno određene informacije koje ta tijela moraju objavljivati te je utvrđen pojam Središnjeg kataloga službenih dokumenata Republike Hrvatske kao javno dostupnog alata na internetu kojim se putem punog teksta i/ili uređenog skupa metapodataka korisnicima omogućuje „trajni pristup dokumentima pohranjenim u bazi elektroničkih dokumenata i/ili fizičkim zbirkama“ (članak 5. točka 9.). Pritom se pod pojmom prava na pristup informacijama obuhvatilo pravo svake domaće ili strane fizičke i pravne osobe (tj. korisnika prava) da zatraži i dobije informaciju, ali i obvezu tijela javne vlasti da omogući pristup traženoj informaciji, odnosno da objavljuje informacije u skladu s obvezom određenom zakonom ili drugim propisom i bez obzira na postavljanje zahtjeva, što znači da je zadržan identičan dvomodelni pristup informacijama koji je uveden Zakonom o pravu na pristup informacijama iz 2003. Pod pojmom informacije određen je „svaki podatak koji posjeduje tijelo javne vlasti u obliku dokumenta, zapisa, dosjea, registra, neovisno o načinu na koji je prikazan (napisani, nacrtani, tiskani, snimljeni, magnetni, optički, elektronički ili neki drugi zapis), koji je tijelo izradilo samo ili u suradnji s drugim tijelima ili dobilo od druge osobe, a nastao je u okviru djelokruga ili u vezi s organizacijom i radom tijela javne vlasti“ (članak 5. točka 3.). Kako bi se omogućila dosljedna primjena odredbi tog Zakona u skladu s njegovim ciljem – koji se sastoji od omogućavanja i osiguravanja ostvarenja Ustavom zajamčenog prava na pristup informacijama i njihovu ponovnu uporabu⁵⁷ kroz otvorenost i javnost djelovanja tijela javne vlasti (članak 3.) – propisana su načela kojih se moraju pridržavati sva tijela javne vlasti, ali i korisnici. Uz načelo javnosti i slobodnog pristupa informacijama svim domaćim i stranim fizičkim i pravnim osobama uz zakonske uvjete i ograničenja, to su načelo pravodobnosti, potpunosti i točnosti objavljenih i danih informacija tijela javne vlasti, načelo jednakosti prava na pristup informacijama i njihovu ponovnu uporabu koje pripada svim korisnicima uz jednake uvjete i na jednak način te njihovu ravnopravnost u ostvarivanju prava, kao i načelo raspolaganja informacijom koje korisniku daje

56 Zakon o pravu na pristup informacijama. // Narodne novine 25, 403(2013). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_25_403.html i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravu na pristup informacijama // Narodne novine 85, 1649(2015). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_85_1649.html.

57 Pod tim pojmom podrazumijeva se uporaba „informacija tijela javne vlasti od strane fizičkih ili pravnih osoba, u komercijalnu ili nekomercijalnu svrhu različitu od izvorne svrhe za koju su informacije nastale, a koja se ostvaruje u okviru zakonom ili drugim propisom određenog djelokruga ili posla koji se uobičajeno smatra javnim poslom“ (članak 5. točka 6.).

pravo javnog iznošenja informacije kojom raspolaže te načelo međusobnog poštovanja i suradnje na kojemu počivaju odnosi tijela javne vlasti i korisnika.

Pored tih načela, tijela javne vlasti moraju postupati u skladu s nizom propisanih obveza: objave na internetskim stranicama različitih informacija poput općih akata i odluka koje donose, godišnjih planova i programa, javnih usluga, registra i baza podataka iz njihove nadležnosti itd.; dostavljanja dokumenata u Središnji katalog službenih dokumenata Republike Hrvatske; objave dokumenata radi savjetovanja s javnošću prilikom donošenja zakona i podzakonskih akata, kao i općih akata te drugih strateških ili planskih dokumenata kojima se utječe na interese pojedinaca i/ili pravnih osoba; objave informacija o njihovom radu; određivanja službene osobe mjerodavne za rješavanje ostvarenja prava na pristup informacijama te vođenja posebnoga službenog upisnika koji se tiču zahtjeva, postupka i odluke u vezi ostvarivanja prava na pristup informacijama i njihove ponovne uporabe. U ispunjavanju tih zakonskih obveza tijela javne vlasti omogućavaju pristup informacijama kroz pravodobnu objavu informacija koje se tiču njihova rada, uz obvezu da to čine primjerenim i dostupnim načinom, odnosno korištenjem internetskih stranica tijela javne vlasti ili javnoga glasila i Središnjega kataloga službenih dokumenata Republike Hrvatske radi informiranja javnosti, kao i kroz davanje informacije podnositelju zahtjeva⁵⁸ (članak 17. stavak 1. točke 1.-2.), čime je *explicite* utvrđena primjena dvomodelnog pristupa informacijama.

U izloženim odredbama važećeg Zakona o pravu na pristup informacijama nisu sadržane posebne odredbe o knjižnicama, već su one obuhvaćene pojmom tijela javne vlasti. Naime, pod potonjim pojmom podrazumijevaju se, između ostalog, „pravne osobe čiji je osnivač Republika Hrvatska ili jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave, pravne osobe koje obavljaju javnu službu, pravne osobe koje se temeljem posebnog propisa financiraju pretežito ili u cijelosti iz državnog proračuna ili iz proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave odnosno iz javnih sredstava (...)“ (članak 5. točka 2.). Imajući u vidu da je Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti⁵⁹ utvrđeno da se pod pojmom knjižnice smatra „pravna osoba koja obavlja knjižničnu djelatnost“ (članak 3. točka 2.) u skladu sa zakonom kojim se „osigurava obavljanje knjižnične

58 Zahtjev može biti podnesen u pisanoj ili usmenoj formi, s time da podnositelj ne mora navesti razloge traženja pristupa informaciji, niti se pozvati na primjenu zakonskih odredbi u tom cilju (članak 18. stavak 4.), a tijelo javne vlasti mora odlučiti najkasnije 15 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva uz iznimnu mogućnost produženja tih rokova (članci 20. i 22.). Podnositelj ima pravo na pravnu zaštitu protiv rješenja tijela javne vlasti izjavljivanjem žalbe Povjereniku za informiranje, nadležnom za zaštitu, praćenje i promicanje prava na pristup informacijama, i na pravnu zaštitu protiv rješenja povodom žalbe pokretanjem upravnog spora (članci 25.-26.).

59 Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17, 356(2019). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html i Zakon o izmjenama Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 98, 1945(2019). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_10_98_1945.html.

djelatnosti javnih i privatnih knjižnica kao javne službe“ (članak 2. podstavak 1.), ali i uzimajući u obzir odredbe kojima se definiraju knjižnice te određuju njihovi osnivači⁶⁰, može se zaključiti da se Zakon o pravu na pristup informacijama izravno primjenjuje i na knjižnice⁶¹, te se one uvrštavaju u Popis tijela javne vlasti⁶² koji se vodi pri Povjereniku za informiranje kao neovisnom državnom tijelu za zaštitu prava na pristup informacijama.

Razmatrajući izložene obveze knjižnica kao tijela javne vlasti na temelju Zakona o pravu na pristup informacijama kroz prizmu zadaće koja se prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti ispunjava kroz organiziranje i pružanje javnosti različitih „kulturnih, informacijskih, obrazovnih i znanstvenih usluga“, temeljeći ih, između ostalog, na „slobodnom pristupu izvorima informacija“ (članak 3. točka 1.), vrijedi prepoznati kako se takva zadaća knjižnica oživotvoruje ostvarenjem ustavnog prava na pristup informacijama kroz obligatornu primjenu proaktivnog i reaktivnog pristupa, tj. objavom informacija i omogućavanjem pristupa zatraženoj informaciji. U nastojanju da se osigura dostupnost knjižnične građe i informacija „radi jačanja kompetencija za razvoj demokracije, gospodarstva, znanosti i sudjelovanja u informacijskom društvu“ (članak 2. podstavak 3.) zakonodavac je u Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti ugradio cijeli niz odredbi. One su uglavnom načelnog karaktera, počevši od onih da knjižnična djelatnost obuhvaća, primjerice, pružanje informacijskih usluga, ali i poslove usmjera-

60 Javna knjižnica definirana je kao „neprofitna pravna osoba koja obavlja knjižničnu djelatnost sukladno ovom Zakonu, a kojoj je osnivač Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravna osoba u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave odnosno zajedno s njima druga pravna i fizička osoba“, a privatna knjižnica kao „knjižnica kojoj je osnivač druga pravna ili fizička osoba“. Iako su tijekom rasprave o Prijedlogu zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti isticali prigovori o osnivanju privatne knjižnice, nisu usvojeni, i to uz argument da se „ne može ograničavati pravni oblik obavljanja djelatnosti, a imajući u vidu i odredbe Zakona o trgovačkim društvima u kojem se navodi da se u tom pravnom obliku mogu obavljati sve djelatnosti, što uključuje i knjižničnu djelatnost. Na ovaj način se ostvaruje ustavno jamstvo poduzetničke slobode i inicijative da slobodno ulaže u određene djelatnosti i bira pravni oblik u kojem će djelovati“. Konačni prijedlog zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, P. Z. br. 431. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/081616/PZ_431.pdf. Iako pojedini autori smatraju da su privatne knjižnice izuzete od primjene Zakona o pravu na pristup informacijama (Tufekčić, Anita i Marina Kordić. Nav. dj., str. 429.), valjalo bi ukazati na to da su tijela javne vlasti, među ostalim, i pravne osobe koje obavljaju javnu službu, a Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti jasno predviđa obavljanje knjižnične djelatnosti upravo javnih i privatnih knjižnica kao „javne službe“. Dodajući uz to i da knjižnična djelatnost prema potonjem zakonu obuhvaća organiziranje i pružanje javnosti, između ostalog, i informacijskih usluga, temeljeći ih, *inter alia*, i na „slobodnom pristupu izvorima informacija“ (članak 3. točka 1.), čini se da ne bi bilo nikakve zapreke za ekstenzivnije tumačenje da se Zakon o pravu na pristup informacijama primjenjuje i na privatne knjižnice koje obavljaju tu djelatnost, i to kao javnu službu.

61 Nakon donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravu na pristup informacijama 2015. to je postalo razvidno i kroz izričito navođenje knjižnica kroz izmjene članaka 28., 30. i 33.

62 Popis tijela javne vlasti. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://tjv.pristupinfo.hr/>.

vanja i podučavanja korisnika kod izbora i korištenja knjižnične građe, informacijskih pomagala i drugih izvora te pripreme sadržaja i programa kulturne, informacijske, edukativne i znanstvene naravi (članak 6. stavak 1.), do onih da knjižnica ne može biti osnovana ako nisu, u skladu sa standardom za pojedinu vrstu knjižnica, osigurani, između ostalog, knjižnična građa, ali i oprema i pristup IKT-u (članak 11. stavak 1.). S obzirom na značaj knjižnične djelatnosti, kao i poslove koji su njome obuhvaćeni, posebno vrijedi izdvojiti ulogu Hrvatskoga knjižničkog vijeća koje, kao savjetodavno tijelo pri Ministarstvu kulture i medija, obavlja stručne i ostale poslove knjižnične djelatnosti, a posebice daje prijedloge općih i specifičnih mjera i programa poticanja razvoja i unaprjeđenja knjižnične djelatnosti, kao i preporuke i mišljenja koja se tiču pojedinih pitanja iz te djelatnosti i poticaje u smjeru unaprjeđenja standarda i relevantnih propisa za tu djelatnost (članak 35.). Naime, budući da se spomenuto vijeće sastoji od predsjednika i šest članova koji se imenuju „iz reda istaknutih stručnjaka iz područja knjižnične, znanstvene i obrazovne djelatnosti“⁶³ (članak 36. stavak 1.), riječ je o primjeru participacije stručne, a napose knjižnične, znanstvene i obrazovne javnosti u postupku donošenja odluka kojom se pridonosi snaženju povjerenja u postupanje vlasti i povećava mogućnost utjecaja na veću kvalitetu normativnih rješenja uz subsekventan doprinos učinkovitijoj primjeni tih odluka u praksi⁶⁴.

Iako iz dosad izloženog slijedi da su knjižnice kao tijela javne vlasti kroz organiziranje i pružanje javnosti različitih usluga u ostvarenju ustavnog prava na pristup informacijama putem obigatorne primjene proaktivnog i reaktivnog pristupa obvezne slijediti načelo javnosti, načelo slobodnog pristupa informacijama svim domaćim i stranim fizičkim i pravnim osobama, načelo jednakosti tog prava, načelo pravodobnosti, potpunosti i točnosti te druga načela, pridržavajući se propisanih obveza koje izvire iz Zakona o pravu na pristup informacijama, u toj svojoj ulozi knjižnice nisu beziznimno vezane, niti je pravo na pristup informacijama apsolutne naravi.

5. Ograničenja prava na pristup informacijama

Prema Ustavu Republike Hrvatske pravo na pristup informacijama može se ograničiti samo zakonom, a ograničenja moraju biti „razmjerna naravi potrebe za ograničenjem u

63 Člankom 36. stavkom 2. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti propisano je da „Predsjednika i dva člana Vijeća imenuje i razrješuje ministar nadležan za kulturu, a po jednog člana imenuje i razrješuje ministar nadležan za znanost i obrazovanje, Rektorski zbor visokih učilišta Republike Hrvatske i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu te Hrvatsko knjižničarsko društvo“.

64 Usp. Struić, G. i Bratić, V. Sudjelovanje javnosti u zakonodavnom postupku: primjer Odbora za financije i državni proračun Hrvatskoga sabora. // *Hrvatska i komparativna javna uprava* 17, 1(2017), 134. DOI: <https://doi.org/10.31297/hku.17.1.1>.

svakom pojedinom slučaju te nužna u slobodnom i demokratskom društvu“ (članak 38. stavak 4.). Tom pravu protutežu predstavlja ustavno jamstvo sigurnosti i tajnosti osobnih podataka koji se bez privole mogu prikupiti, obraditi i koristiti samo pod uvjetima određenim zakonom (članak 37. stavak 1.). Primjerice, Zakon o zaštiti tajnosti podataka⁶⁵ propisuje poslovnu⁶⁶ i profesionalnu⁶⁷ tajnu, dok Zakon o tajnosti podataka⁶⁸ predviđa da je kod postojanja interesa javnosti vlasnik⁶⁹ dužan napraviti ocjenu razmjernosti prava na pristup informacijama i zaštite zakonom propisanih vrijednosti⁷⁰ te donijeti odluku da se postojeći stupanj tajnosti zadrži ili promijeni ili da se izvrši deklasifikacija ili oslobađanje od obveze čuvanja tajnosti podatka⁷¹ (članak 16. stavak 1.), s time da zainteresirani ovlaštenici prava na pristup informacijama mogu podnijeti zahtjev za pristup neklasificiranim podacima (članak 23. stavak 2.). Nadalje, na području zaštite osobnih podataka treba istaknuti Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka⁷² čiju bi važnost valjalo napose prepoznati s obzirom na niz osobnih podataka koje knjižnice obrađuju, poput identifikacijskih podataka knjižničnih članova (imena i prezimena, datuma rođenja, broja korisničke iskaznice te vrste i broja osobne isprave osobnoga identifikacijskog broja, spola, državljanstva), njihovih kontaktnih podataka (adrese prebivališta,

65 Zakon o zaštiti tajnosti podataka. // Narodne novine 108, 2091(1996). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_12_108_2091.html. Stupanjem na snagu Zakona o tajnosti podataka (Narodne novine 79, 2483(2007). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html) prestale su važiti odredbe Zakona o zaštiti tajnosti podataka, izuzev odredbi u glavama VIII. (članci 19.-26.) i IX. (članak 27.).

66 Riječ je o podacima koji su u tom svojstvu utvrđeni odredbama zakona, drugog propisa ili općeg akta koje je donijelo trgovačko društvo, ustanova ili druga pravna osoba, a koji čine „proizvodnu tajnu, rezultate istraživačkog ili konstrukcijskog rada te druge podatke zbog čijeg bi priopćavanja neovlaštenoj osobi mogle nastupiti štetne posljedice za njezine gospodarske interese“ (članak 19. stavak 1.).

67 Pod tim pojmom podrazumijevaju se „podaci o osobnom ili obiteljskom životu stranaka koje saznaju svećenici, odvjetnici, zdravstveni i socijalni djelatnici, i druge službene osobe u obavljanju svog poziva“ (članak 27.).

68 Zakon o tajnosti podataka. // Narodne novine 79, 2483(2007). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html i Zakon o izmjeni Zakona o tajnosti podataka. // Narodne novine 86, 1969(2012). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_07_86_1969.html.

69 To je nadležno tijelo u čijem je djelovanju nastao određeni (ne)klasificirani podatak (članak 2. podstavak 6.).

70 Riječ je o vrijednostima iz članaka 6.-9. tog Zakona, poput sigurnosti građana, znanstvenih otkrića, pronalazaka i tehnologije važnih za nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske itd.

71 Pod pojmom podatka podrazumijeva se „dokument, odnosno svaki napisani, umnoženi, nacrtani, slikovni, tiskani, snimljeni, fotografirani, magnetni, optički, elektronički ili bilo koji drugi zapis podatka, saznanje, mjera, postupak, predmet, usmeno priopćenje ili informacija, koja s obzirom na svoj sadržaj ima važnost povjerljivosti i cjelovitosti za svoga vlasnika“ (članak 2. podstavak 1.).

72 Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. // Narodne novine 42, 805(2018). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_42_805.html.

kontakt-adrese, broja telefona i adrese e-pošte), kao i povijesti posudbe, podataka o plaćanju članarine i zakasnine itd.⁷³

Zakon o pravu na pristup informacijama sadrži nekoliko ograničenja koja se naslanjaju na posebne zakone. Naime, tijela javne vlasti imaju pravo ograničiti pristup informacijama ako su klasificirane stupnjem tajnosti ili su zaštićene zakonom koji uređuje materiju zaštite osobnih podataka ili se radi o poslovnoj ili profesionalnoj tajni, ali i onda kada je riječ o poreznoj tajni ili informaciji zaštićenoj propisima koji uređuju materiju prava intelektualnog vlasništva⁷⁴, osim kada u potpunom slučaju nositelj prava daje izričiti pisani pristanak, ili ako je riječ o ograničenju pristupa informaciji u vezi s međunarodnopravnim razlozima te u drugim slučajevima koji su propisani zakonom⁷⁵. Međutim, prije donošenja odluke u spomenutim slučajevima ograničenja nadležno tijelo javne vlasti mora procijeniti razmjernost između, s jedne strane, razloga koji idu u prilog omogućavanju pristupa informaciji i, s druge strane, razloga koji idu prilog ograničenja tog pristupa te omogućiti pristup informaciji u slučaju prevladavanja javnog interesa (tzv. test razmjernosti i javnog interesa). Drugim riječima, tijelo javne vlasti mora utvrditi je li moguće ograničiti pristup određenoj informaciji u cilju zaštite zakonom zaštićenog interesa i bi li uslijed omogućavanja pristupa zatraženoj informaciji u određenom slučaju takav interes bio ozbiljno povrijeđen te što u konkretnom slučaju prevladava: „potreba zaštite prava na ograničenje ili javni interes“ (članak 16. stavak 2.). Ipak, ako se u konkretnom slučaju radi o informaciji koja se odnosi na raspolaganje javnim sredstvima, ona mora biti dostupna javnosti i bez potrebe za provedbom testa razmjernosti i javnog interesa, izuzev ako je, u skladu s člankom 16. stavkom 3., riječ o klasificiranom podatku.

6. Potreba za inkluzivnim pristupom

Iz dosad analiziranih propisa može se zaključiti da se uloga knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama ispunjava kroz dvije osnovne funkcije, objavljivanja i omogućavanja pristupa informacijama, ali se ona u njima nipošto ne iscrpljuje, napose imajući u vidu da pravo na pristup informacijama nije apsolutne naravi, već mu protutežu predstavlja ustavno jamstvo sigurnosti i tajnosti osobnih podataka. Međutim, navedene funkcije ne bi valjalo sagledavati i izolirano od pojedinih komplementarnih usluga koje

73 Usp. Katulić, Anita. Obveze knjižnica prema Općoj uredbi o zaštiti podataka: izazovi, pristupi i moguća rješenja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 2(2018), 349-350. DOI: <https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.690>.

74 Pojedini autori ističu da upravo propisi kojima se uređuje zaštita autorskog prava „mogu uvelike sputati slobodno poslovanje knjižnica i snažno utjecati na slobodan pristup informacijama za koji su knjižnice zadužene“. Horvat, A. i Živković, D.. Nav. dj., str. 8.

75 Vidi pobliže članke 15. i 16. Zakona o pravu na pristup informacijama.

su također obuhvaćene zakonskim pojmom knjižnične djelatnosti, poput obrazovnih i znanstvenih usluga, u skladu s člankom 3. točkom 1. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. Štoviše, potonje usluge imaju izraziti značaj u kontekstu dinamičnog razvoja IKT-a, novih znanstvenih spoznaja te sve snažnijega inovativnog potencijala i tehnološkog razvoja gospodarstva i društva, što istovremeno iziskuje i potrebu za inkluzivnijim pristupom koji akceptira partnersku ulogu knjižnica i knjižničara kao onih koji *in concreto* pomažu građanima i promiču vrijednosti socijalne inkluzije i jednakosti omogućujući im pristup računalu, internetu, aplikacijama i bazama podataka i pomažući im u usvajanju novih znanja i vještina. U tom smislu, knjižnicama je, kao zastupnicima prava na pristup informacijama, povjerena odgovornost za iznalaženje i omogućavanje najučinkovitijih modela korištenja IKT-a koja zahtijeva i rješavanje praktičnih pitanja potrebne infrastrukture i pristupa internetu, ali i edukaciju građana te uključivanje knjižnica i tijela javne vlasti u zajedničke projekte usmjerene na pojednostavljenje i ubrzavanje komunikacije građana i javne uprave, s daljnjim povećanjem korištenja elektroničkih usluga koje nude tijela javne vlasti⁷⁶. Štoviše, knjižnice i knjižničari trebali bi kontinuirano nastojati u pomaganju građanima u razumijevanju raznovrsnih segmenata digitalnog društva, kao i „argumentirano zastupati njihova prava u javnim raspravama prilikom donošenja relevantnih zakonskih propisa“⁷⁷, aktivno prateći i pravovremeno se uključujući u postupak oblikovanja i donošenja zakonskih propisa⁷⁸, u čemu se mogu koristiti nekim od pravno uređenih instrumenata participacije javnosti u zakonodavnom postupku⁷⁹.

Na potonjem tragu, valjalo bi primijetiti, primjerice, kako je u razdoblju od 15. lipnja do 15. srpnja 2018. bilo održano savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o Prijedlogu Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti⁸⁰ tijekom kojeg su među čak 2.566 komentara zabilježeni i oni koje su uputile knjižnice, odnosno pojedini knjižničari te brojni drugi predstavnici stručne, znanstvene i zainteresirane javnosti, a dio komentara upućen je u kasnijoj fazi, u zakonodavnom postupku u Hrvatskom saboru, Odboru za obrazovanje, znanost i kulturu koji je raspravljao o navedenom zakonskom prijed-

76 Navedeno shvaćanje predstavlja tek neke od zaključaka koji su usvojeni 10. prosinca 2014. u Zagrebu na 14. okruglom stolu o slobodnom pristupu informacijama na temu „Prava korisnika i slobodan pristup informacijama“ u organizaciji Komisije za slobodan pristup informacijama i slobodu izražavanja Hrvatskoga knjižničarskog društva i Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Vidi pobliže: Grašić-Kvesić, T.; Hebrang Grgić, I. 14. okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama, 2015. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1040>.

77 Usp. Isto.

78 Usp. Isto.

79 Vidi npr. Struić, G i Bratić, V. Public participation in the budgetary process in the Republic of Croatia. // *Public Sector Economics* 42, 1(2018), 67-92. DOI: <https://doi.org/10.3326/pse.42.1.4>.

80 Izvješće o provedenom savjetovanju – Prijedlog Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/EconReport?entityId=7767>.

logu⁸¹. Spomenuta mogućnost participacije već u ranoj fazi izrade određenog propisa, ali i kasnije, u okviru postupka donošenja zakona u Hrvatskom saboru, širom otvara priliku za kontinuiranim dijalogom i razmjenom mišljenja i prijedloga koji idu u smjeru unaprjeđenja postojećih normativnih rješenja i otklanjanju nedostataka propisnika na načelnoj i konkretnoj razini, no istovremeno pretpostavlja potrebu za posjedovanjem usko specijaliziranih znanja koju zahtijeva kompleksnost različitih područja i tema, uz poznavanje cjeline pravnog okvira kojima se one uređuju. Zbog toga se uloga knjižnica, kao što je prethodno spomenuto, ne zadržava (isključivo) na objavljivanju i omogućavanju pristupa informacijama, već se uz nju povezuju edukacija, pomoć građanima u razumijevanju različitih segmenata digitalnog društva, kao i argumentirano zastupanje njihovih prava prilikom javnih rasprava, tj. kada jednosmjernan odnos jednostavno nije dovoljan, nego se traži dvosmjernost u odnosu između građana i vlasti.

7. Zaključna razmatranja

Polazeći od shvaćanja knjižnica kao institucija okrenutih javnosti, u ovom radu pobliže je razmotrena uloga knjižnica u ostvarenju ustavnog prava na pristup informacijama interpretacijom relevantnih pozitivnih hrvatskih propisa, kao i međunarodnih ugovora i drugih dokumenata kako bi se kroz pravni okular sagledalo u čemu se ona sastoji, ali i kako bi se istražila koherentnost pravnog okvira.

Najprije je po uvidu u relevantnu literaturu utvrđeno da su knjižnice od izrazite važnosti za funkcioniranje demokratskog društva kojemu daju zbiljski doprinos i predstavljaju simbole intelektualne slobode; one imaju utilitarnu i simboličku vrijednost za demokraciju i istovremeno služe kao instrument njezine revitalizacije i snaženja. Dinamičan razvoj IKT-a i širenje sve više informacija u suvremeno doba knjižnicama i knjižničarima dodjeljuje vitalan značaj u pružanju znanja i informiranju, a upravo informiranje čini fundamentalnu pretpostavku za uključivanje građana u demokratske procese. Pritom, u nastojanju za osiguranjem pravednog i trajnog pristupa informacijama valjalo bi kontinuirano proaktivno djelovati na planu pružanja pristupa računalu i internetu, raznovrsnim aplikacijama i bazama podataka te pomoći u učenju, kao i na normativnom planu koji bi to trebao omogućavati, poticati ali i primjereno štititi.

Na toj podlozi utvrđeno je da izloženi međunarodni ugovori i drugi dokumenti uređuju pravo na pristup informacijama, i to čine, u pravilu, iz perspektive slobode izražavanja koja obuhvaća slobodu traženja, primanja i širenja informacija. Trenutno samo Aarhuška konvencija i Konvencija Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima

81 Izvješće Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu o Prijedlogu zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, prvo čitanje, P. Z. br. 431. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/izvjesce-odbora-za-obrazovanje-znanost-i-kulturu-o-164>.

explicite uređuju pravo na pristup informacijama; prva konvencija to čini iz perspektive informacija koje se tiču okoliša, dok je potonju konvenciju dosad ratificiralo deset članica među kojima nije Republika Hrvatska. Na razini Europske unije izriječno je priznato pravo na pristup dokumentima njezinih institucija, tijela, ureda i agencija, no u relevantnim dokumentima nije spomenut pristup dokumentima tijela javne vlasti država članica. Štoviše, ni u jednom od izloženih dokumenata nisu iznađene odredbe koje bi se posebno odnosile na ulogu knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama, osim u pravno neobvezujućim međunarodnim dokumentima, poput onih koje je usvojio Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova, u kojima je, uz ostalo, istaknuto da knjižnice pružaju neometan pristup informacijama i svim korisnicima čine jednako dostupnima materijale, sadržaje i usluge, prikupljaju i šire informacije, ali i štite pravo svih korisnika na privatnost i povjerljivost.

Nadalje, razmatrajući obveze knjižnica kao tijela javne vlasti na temelju Zakona o pravu na pristup informacijama kroz prizmu zadaće koja se prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti ispunjava kroz organiziranje i pružanje javnosti različitih „kulturnih, informacijskih, obrazovnih i znanstvenih usluga“, temeljeći ih, *inter alia*, na „slobodnom pristupu izvorima informacija“ (članak 3. točka 1.), vrijedi prepoznati kako se takva zadaća knjižnica oživotvoruje ostvarenjem ustavnog prava na pristup informacijama kroz obligatornu primjenu proaktivnog i reaktivnog pristupa, tj. objavom informacija neovisno o nečijem zahtjevu, ali i omogućavanjem pristupa zatraženoj informaciji. Stoga, iz pravne perspektive, uloga knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama sastoji se upravo u ispunjavanju te dvije zakonske funkcije, iako se u njima nipošto ne iscrpljuje, napose imajući u vidu da navedeno pravo nije apsolutne naravi, već mu ograničenje, tj. protutežu predstavlja ustavno jamstvo sigurnosti i tajnosti osobnih podataka, ali i sâm Zakon o pravu na pristup informacijama sadrži nekoliko ograničenja koja se naslanjaju na posebne zakone. U toj relaciji između prava na pristup informacijama i njegovih ograničenja zadaća je svakog tijela javne vlasti, dakle, i knjižnica, da procijeni razmjernost između razloga da omogući pristup određenoj informaciji i razloga da taj pristup ograniči i da pri prevladavanju javnog interesa dade prednost omogućavanju pristupa informaciji. Isto tako, zakonsku funkciju objavljivanja i omogućavanja pristupa informacijama ne bi valjalo sagledavati niti izdvojeno, niti izolirano od pojedinih komplementarnih usluga koje su obuhvaćene zakonskim pojmom knjižnične djelatnosti; uz nju se zbiljski vezuju edukacija, pomoć građanima u razumijevanju raznih segmenata digitalnog društva i zastupanje njihovih prava u javnim raspravama koje traže dvosmjernan odnos građana i vlasti, kada jednosmjernan odnos nije dovoljan. Izvrstan smjerokaz u tome čine dokumenti međunarodnih organizacija koji nisu pravno obvezujući, ali njihov značaj slijedi iz činjenice da ih je usvojila struka, posebice IFLA, te aktivnosti hrvatskih strukovnih udruženja i njihovih tijela poput Komisije za slobodan pristup informaci-

jama i slobodu govora Hrvatskoga knjižničarskog društva iza koje stoje dva desetljeća okruglih stolova o slobodnom pristupu informacijama i predanog rada na ovu temu.

Naposljetku, sagledavajući ovu materiju kroz prizmu vertikalne i horizontalne veza-nosti normi niza relevantnih propisa kojima se uređuje uloga knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama, vrijedi istaknuti kako u analizi ustavnih i zakonskih odredbi nisu uočene nikakve antinomije, ali ni nekoherentnost pravnog okvira koji pravno, insti-tucijski i sadržajno slijedi međunarodne standarde. Iako bi se uz to moglo postaviti pita-nje pobliže usporedbe načina na koji se uređuje uloga knjižnica u ostvarenju prava na pristup informacijama u usporednom pravu, ali i praksi te ispitati neka druga pitanja, posebice ona vezana uz mogućnost unaprijeđenja pojedinih usporednih ustavnih i/ili zakonskih rješenja ove materije, navedena pitanja valjalo bi obuhvatiti posebnim istra-živanjem.

Literatura

- Američka konvencija o pravima čovjeka. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%201144/volume-1144-i-17955-english.pdf>.
- Belfrage, J. *Advocacy for Democracy II. The Role of the Swedish Library Association. // Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty / ed. by Nancy Kranich. Chi-cago: American Library Association, 2001. Str. 208-211.*
- Buckland, M. K. *Library services in theory and context. Oxford: Pergamon Press, 1988.*
- Byrne, A. *Democracy and Libraries. Symbol or Symbiosis? // Library Management 39, 5(2018), 284-294. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://doi.org/10.1108/LM-09-2017-0088>.*
- Choy, F. C. *Libraries and librarians – what next? // Library Management 28, 3(2007), 112-124. DOI: <https://doi.org/10.1108/01435120710727965>.*
- Coppel, P. *Information rights: law and practice. Oxford: Hart Publishing, 2014.*
- Direktiva 2003/4/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2003. o javnom pri-stupu informacijama o okolišu i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 90/313/EEZ. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhG>.
- Direktiva 2003/98/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 17. studenoga 2003. o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhy>.
- Direktiva 2013/37/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o izmjeni Direk-tive 2003/98/EZ o ponovnoj uporabi informacija javnog sektora. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhz>.

- Etički kodeks IFLA-e za knjižničare i druge informacijske djelatnike. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/publications/node/11092.
- Gallimore, A. Managing the networked public library. // *Library Management* 20, 7(1999), 384-392. DOI: <https://doi.org/10.1108/01435129910285154>.
- Gavin, P. T.; Kamal, A. M. Beyond Bowling Leagues: Libraries and Democracy through the Lens of Civil Society Theory, 2013. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://journals.library.ualberta.ca/ojs.caais-acsi.ca/index.php/caais-asci/article/view/560/510>.
- Glazgovska deklaracija o knjižnicama, informacijskim uslugama i intelektualnoj slobodi. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/publications/the-glasgow-declaration-on-libraries-information-services-and-intellectual-freedom.
- Gordon, W. R. Advocacy for Democracy I. The Role of the American Library Association. // *Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty* / ed. by Nancy Kranich. Chicago: American Library Association, 2001. Str. 203-207.
- Gorman, M. Naše neprolazne vrednosti: bibliotekarstvo u XXI veku. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2007.
- Građani kao partneri: informiranje, konzultiranje i participiranje javnosti u kreiranju provedbene politike / ed. by Anton-Jan Klasinc. Zagreb: Oksimoron, 2004.
- Grašić-Kvesić, T.; Hebrang Grgić, I. 14. okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama, 2015. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1040>.
- Heanue, A. In Support of Democracy. The Library Role in Public Access to Government Information. // *Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty* / ed. by Nancy Kranich. Chicago: American Library Association, 2001. Str. 121-128.
- Horvat, A. Javno i tajno u knjižničarskoj struci. // 5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova // ed. by Mirna Willer; Tinka Katić. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002. Str. 8-15.
- Horvat, A.; Živković, D. Knjižnice i autorsko pravo. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada, 2013. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/2002/3/Knjiznice_i_autorsko_pravo.pdf.
- Hull, B. Can librarians help to overcome the social barriers to access? // *New Library World* 102, 10(2001), 382-388. DOI: <https://doi.org/10.1108/EUM00000000006066>.
- Huzar, T. Neoliberalism, democracy and the library as a radically inclusive space. Paper presented at IFLA WLIC 2014 – Lyon – Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge in Session 200 – Library Theory and Research. Str. 1-9. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <http://library.ifla.org/835/1/200-huzar-en.pdf>.
- Izjava IFLA-e o knjižnicama i intelektualnoj slobodi. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-libraries-and-intellectual-freedom.

- Izvešće o provedenom savjetovanju – Prijedlog Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/EconReport?entityId=7767>.
- Izvešće Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu o Prijedlogu zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, prvo čitanje, P. Z. br. 431. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/izvjesce-odbora-za-obrazovanje-znanost-i-kulturu-o-164>.
- Jowaisas, C.; Fellows, M. Libraries as agents for sustainable development. // *Development and access to information* // ed. by Maria Garrido; Stephen Wyber, Hague: International Federation of Library Associations and Institutions, 2017. Str. 51-57. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://da2i.ifla.org/wp-content/uploads/da2i-2017-full-report.pdf>.
- Katulić, A. Obveze knjižnica prema Općoj uredbi o zaštiti podataka: izazovi, pristupi i moguća rješenja. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 61, 2(2018), 349-350. DOI: <https://doi.org/10.30754/vbh.61.2.690>.
- Konačni prijedlog zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, P. Z. br. 431. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/081616/PZ_431.pdf.
- Konjicija Kovač, A. Pravo na slobodan pristup informacijama u knjižnicama u okvirima međunarodnih dokumenata: između javnosti i privatnosti. // *Bosniaca* 24, 24(2019), 9-16. DOI: <https://doi.org/10.37083/bosn.2019.24.9>.
- Konvencija Gospodarske komisije Ujedinjenih naroda za Europu o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1998/06/19980625%2008-35%20AM/Ch_XXVII_13p.pdf.
- Konvencija Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680084826>.
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://www.echr.coe.int/Documents/Collection_Convention_1950_ENG.pdf.
- Kranich, N. Libraries, the Internet, and Democracy. // *Libraries and Democracy: The Cornerstones of Liberty* / ed. by Nancy Kranich. Chicago: American Library Association, 2001. Str. 83-95.
- Kranich, N. Libraries and Democracy Revisited // *The Library Quarterly* 90, 2(2020), 121-153. DOI: <https://doi.org/10.1086/707670>.
- Manifest IFLA-e o Internetu. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-en.pdf.
- Mattson, K. The Librarian as Secular Minister to Democracy: The Life and Ideas of John Cotton Dana. // *Libraries & Culture* 35, 4(2000), 514-534. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/25548869>.

- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1976/03/19760323%2006-17%20AM/Ch_IV_04.pdf.
- Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.ifla.org/.
- Mlinarević, D. Njemački zakonski okvir prava na pristup informacijama i dostupnosti arhivskoga gradiva. // Dostupnost arhivskog gradiva: 47. savjetovanje hrvatskih arhivista, Vinkovci, 22.-24. listopada 2014. / ed. by Silvija Babić. Zagreb: Hrvatsko arhivističko društvo, 2014. Str. 133-155. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.had-info.hr/dokumenti/publikacije/47.%20Savjetovanja%20hrvatskih%20arhivista%20u%20Vinkovcima,%202014.pdf.
- Ninkov, J. Intelektualne slobode i javne biblioteke. // Glasnik Narodne biblioteke Srbije 10, 1(2008), 11-17. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=2587.
- Odluka Europskoga parlamenta 97/632/EZ, EZUČ, Euratom od 10. srpnja 1997. o javnom pristupu dokumentima Europskoga parlamenta. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orgc>.
- Odluka Komisije 94/90/EZUČ, EZ, Euratom od 8. veljače 1994. o javnom pristupu dokumentima Komisije. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orgb>.
- Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: SuP-O-1/2014. od 14. siječnja 2014. // Narodne novine 5, 93(2014). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_01_5_93.html.
- Odluka Vijeća 93/731/EZ od 20. prosinca 1993. o javnom pristupu dokumentima Vijeća. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/op6w>.
- Ofak, L. Pravo na pristup informacijama kao pravo zaštićeno Europskom konvencijom i drugim međunarodnim ugovorima za zaštitu ljudskih prava. // Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci 37, 2(2016), 921-951. DOI: <https://doi.org/10.30925/zpfsr.37.2.6>.
- Opća deklaracija o ljudskim pravima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.un.org/en/universal-declaration-human-rights.
- Piotrowski, S. J. Governmental transparency in the path of administrative reform. New York: State University of New York Press, 2007.
- Popis tijela javne vlasti. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://tjv.pristupinfo.hr/>.
- Povelja Europske unije o temeljnim pravima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orf8>.
- Promjena Ustava Republike Hrvatske. // Narodne novine 76, 2214(2010). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_06_76_2214.html.
- Smerdel, B.; Gardašević, Đ. The Notion of Security and Free Access to Information: Creation and Development of the Right of the Public to Know in European and Croatian Jurisprudence. // Politics in Central Europe, The Journal of the Central European Political Science Association 2, 2(2007), 24-37.

- Stilwell, C. Information as currency, democracy, and public libraries // *Library Management* 39, 5(2018), 295-306. DOI: <https://doi.org/10.1108/LM-08-2017-0078>.
- Struić, G. Bratić, V. Sudjelovanje javnosti u zakonodavnom postupku: primjer Odbora za financije i državni proračun Hrvatskoga sabora. // *Hrvatska i komparativna javna uprava* 17, 1(2017), 131-152. DOI: <https://doi.org/10.31297/hkju.17.1.1>.
- Struić, G.; Bratić, V. Public participation in the budgetary process in the Republic of Croatia. // *Public Sector Economics* 42, 1(2018), 67-92. DOI: <https://doi.org/10.3326/pse.42.1.4>.
- Tablica potpisa i ratifikacija Konvencije Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/205/signatures?p_auth=NrzeJNiD.
- Tropina Godec, Ž. Informiranost građana i slobodan pristup informacijama javnog sektora. // *Hrvatska i komparativna javna uprava* 9, 2(2009), 323-340. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/135755>.
- Tufekčić, A; Kordić, M. Pravo na pristup informacijama u knjižnicama u Hrvatskoj i svijetu. // *Pravni vjesnik* 30, 2(2014), 421-433. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/132116>.
- Ugovor iz Amsterdama o izmjenama Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o osnivanju Europskih zajednica i određenih s njima povezanih akata. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/op6V>.
- Ugovor o Europskoj uniji (pročišćeni tekst). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/orhh>.
- Ugovor o Europskoj uniji – Deklaracija br. 17 o pravu na pristup informacijama. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/op6P>.
- Ugovor o funkcioniranju Europske unije (pročišćeni tekst). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/oERW>.
- Uredba br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://op.europa.eu/s/oERX>.
- Ustav Republike Hrvatske: (pročišćeni tekst). // *Narodne novine* 85, 2422(2010). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html.
- Visković, N. Pojam prava: prilog integralnoj teoriji prava. Split: Logos, 1981.
- Vrana, R.; Kovačević J.. Položaj knjižnice u umreženom društvu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, 3/4(2010), 25-41. [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/80503>.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravu na pristup informacijama // *Narodne novine* 85, 1649(2015). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_08_85_1649.html.

-
- Zakon o izmjenama Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 98, 1945(2019). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_10_98_1945.html.
- Zakon o izmjeni Zakona o tajnosti podataka. // Narodne novine 86, 1969(2012). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2012_07_86_1969.html.
- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. // Narodne novine 17, 356(2019). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html.
- Zakon o pravu na pristup informacijama. // Narodne novine 172, 2491(2003). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_172_2491.html.
- Zakon o pravu na pristup informacijama. // Narodne novine 25, 403(2013). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_25_403.html.
- Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka. // Narodne novine 42, 805(2018). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_42_805.html.
- Zakon o tajnosti podataka. // Narodne novine 79, 2483(2007). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_07_79_2483.html.
- Zakon o zaštiti tajnosti podataka. // Narodne novine 108, 2091(1996). [citirano: 2021-1-10]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_12_108_2091.html.

Iz knjižnica i o knjižničarima

Prikazi, osvrti, crtice...

Školska knjižnica i obrazovanje odraslih u COVID-19 (ne)vremenu

Anita Pešut, prof. i dipl. knjižničarka

Strojarska škola za industrijska i obrtnička zanimanja

anipesut@gmail.com

Širenje virusa COVID-19 sredinom ožujka 2020. godine razlog je prvog zatvaranja škola i prelazak u *online* radno okruženje¹. U Strojarskoj školi za industrijska i obrtnička zanimanja u Rijeci zatvaranje je potaknulo niz pitanja i zabrinutosti kod svih uključenih u rad škole. Škola dijeli zgradu i veći dio radnih prostorija s Prometnom školom i Strojarsko-brodograđevnom školom za industrijska i obrtnička zanimanja, a veći se dio fonda nastavnih sati odnosi na praktičnu nastavu i vježbe koje čine temelje obrazovanja naših učenika. Ravnatelj je organizirao otvaranje virtualnih učionica i edukaciju nastavnoga osoblja za korištenje platforme Teams na koju se rad s učenicima uspješno prebacio u vrlo kratkom roku. Promjene su zahvatile i redovitu nastavu i nastavu u obrazovanju odraslih koju nije bilo moguće održavati kako se to do tada činilo u suprotnoj smjeni. Zaustavljeno je i izvođenje vježbi, pa više nije bilo moguće ni održavati konzultacije. Tadašnji voditelj obrazovanja prema naputcima ASOO-a² obavijestio je polaznike o promjenama i odvijanju nastave *online*.

Knjižnica u Strojarskoj školi uvijek je bila više od prostora u kojem se odvija isključivo pristup izvorima informacija i posudba građe. Početkom prvog *lockdowna* matična

-
- 1 Vlada RH. Odluka o obustavi izvođenja nastave u visokim učilištima, srednjim i osnovnim školama te redovnog rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja i uspostavi nastave na daljinu, <https://vlada.gov.hr/sjednice/212-telefonska-sjednica-vlade-republike-hrvatske/28985> (pristupljeno 6. 1. 2021.)
 - 2 Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. Važne upute za provedbu virtualne nastave u srednjim strukovnim školama – <https://www.asoo.hr/2020/04/01/vazne-informacije-za-strukovne-skole-nastavnike-i-ucenike-te-ustanove-za-obrazovanje-odraslih/> (pristupljeno 6. 1. 2021.)

služba je prosljedila smjernice³ za organiziranje rada (školskih) knjižnica. Knjižničarka je otvorila virtualnu knjižnicu na platformi Teams⁴, kako bi rad knjižnice pratio nastavu, i na Google Sites⁵ kako bi knjižnica i dalje bila otvorena za što širu javnost (učenici, profesori, roditelji, polaznici obrazovanja odraslih i svi zainteresirani, jer je to ujedno bilo i vrijeme pripreme upisa u novu školsku godinu). Godinama je knjižnica prisutna na Facebooku⁶, sve informacije redovito objavljujemo i na školskim mrežnim stranicama⁷, a od školske godine 2019./2020. i na Instagram profilu⁸. Sve navedene stranice u virtualnom svijetu koje se tiču školske knjižnice administrira školska knjižničarka. Osim virtualne dostupnosti knjižnice, fizička knjižnica bila je otvorena uz strogo ograničen pristup u vrijeme *lockdowna* jer su se tada u njoj printali na 3D printerima viziri za zdravstveno osoblje⁹, a aktivnost je vodila knjižničarka.

Krajem kolovoza 2020. voditelj obrazovanja odraslih otišao je u mirovinu, a školska knjižničarka preuzela je vođenje obrazovanja odraslih kao prekovremeni rad, što je bila velika promjena u vođenju obrazovanja odraslih, jer su do tada voditelji obrazovanja odraslih bili profesori struke. U trenutku preuzimanja zaduženja voditelja došlo je i do reorganizacije načina vođenja obrazovanja odraslih. Naime, dosjei polaznika, matične i razredne knjige dogovorno su ostali u pohrani u uredu koji je preuzeo voditelj praktične nastave, a knjižničarka je u knjižnici organizirala pohranu obrazaca, pečata, evidencija i prijavnica i digitalnu pohranu dokumentacije polaznika, što do tada nije bila praksa. Uz poduzete epidemiološke mjere, od 1. rujna 2020. knjižnica postaje i mjesto gdje se odvijaju konzultacije s voditeljicom obrazovanja odraslih i administracija svih poslova vezanih uz organizaciju i rad obrazovanja odraslih. Prema preporukama HZZJZ-a, osnivača i MZO-a ravnatelj je osnovao tim koji je izradio *Protokol i smjernice postupanja u*

-
- 3 Napatuk za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na narodne i školske knjižnice za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/NSK-napatuk-za-rad-svih-vrsta-knji%C5%BEnica.pdf> (pristupljeno 6. 1. 2021.)
 - 4 Virtualna knjižnica na Teams platformi se nalazi na kanalu: <https://teams.microsoft.com/?lm=deeplink&lmsrc=homePageWeb&cmpid=WebSignIn#/school/conversations/Virtualna%20knji%C5%BEnica%20Strojarske%20%C5%A1kole?threadId=19:4b40c2605e864c8cb8cd17368f12adcd@thread.tacv2&ctx=channel>
 - 5 Virtualna knjižnica Strojarske škole u Rijeci nalazi se na: <https://sites.google.com/view/e-libstrojari/virtualna-knji%C5%BEnica>
 - 6 Facebook profil Knjižnica strojarske škole s korisničkim imenom @strojarska nalazi se na: <https://web.facebook.com/strojarska>
 - 7 Mrežne stranice Strojarske škole za industrijska i obrtnička zanimanja dostupne su na: <http://www.ss-strojarskazaiiozanimanja-ri.skole.hr/>
 - 8 Strojarska škola za industrijska i obrtnička zanimanja koristi Instagram profil @strojarska dostupan na: <https://www.instagram.com/strojarska/?hl=hr>
 - 9 Fiuman.hr. Strojarska škola u Rijeci izrađuje zaštitne vizire za zdravstvene ustanove, <https://www.fiuman.hr/strojarska-skola-u-rijeci-izraduje-zastitne-vizire-za-zdravstvene-ustanove/> (pristupljeno 6. 1. 2021.)

uvjetima povezanima s COVID-19¹⁰ koje primjenjujemo u provođenju redovite nastave i u obrazovanju odraslih. *Pravilnikom o radu školske knjižnice*¹¹ definirano je kako polaznici obrazovanja odraslih mogu koristiti knjižnične usluge.

U školskoj godini 2020./2021. u obrazovanju odraslih provode se programi u području **strojarstva, brodogradnje i metalurgije, a polaznici su ove godine upisani** u programe za stjecanje srednje stručne spreme; u četverogodišnjem strukovnom programu strojarско-tehnološki tehničar/ka, za stjecanje srednje stručne spreme (kvalifikacija i prekvalifikacija) u trogodišnjem strukovnom programu automehaničar/ka, u programu usavršavanja za zanimanje vodo- i plinoinstalater/ka – specijalist/ica i u programu osposobljavanja za poslove operatera/operaterke CNC tokarilicom i CNC glodalicom. Važno je napomenuti da je 90 % polaznika obrazovanja odraslih u Strojarskoj školi za industrijska i obrtnička zanimanja zaposleno te da izvršavanje obrazovnih obaveza prilagođavaju svojim poslovnim i obiteljskim obavezama. Dio polaznika dolazi iz različitih mjesta i gradova u Primorsko-goranskoj županiji, što znači da putuju u Rijeku na konzultacije i ispite. Polaznici obrazovanja odraslih koristili su usluge školske knjižnice prethodnih godina povremeno. Od rujna polaznici se redovito javljaju školskoj knjižničarki *e-mailom*, osim vezano uz administrativne poslove, i za pomoć oko nabave literature za pripremu ispita, pretraživanja izvora, snalaženja na školskim mrežnim stranicama, pripreme i dostave radnih materijala.

Iako je to određeno člankom 3 *Pravilnika o radu školske knjižnice*, povećanjem korisničkih potreba u segmentu obrazovanja odraslih, do izražaja je došla potreba za provođenjem programa informacijske pismenosti koji bi bio prilagođen polaznicima obrazovanja odraslih. Naši polaznici su osobe različitih iskustava u korištenju računala i komunikacijske opreme uglavnom u granicama svakodnevne razmjene informacija vezane uz poslove koje obavljaju. Njihovo prethodno obrazovanje stečeno je u trogodišnjim strukovnim školama. Dio polaznika je imao predmet Računalstvo ili Informatika samo jednu školsku godinu, a dio polaznika te i slične predmete nije prethodno slušao. Razvijanje informatičkih i informacijskih vještina je u prvom redu nužno zbog zanimanja u kojima se (do)školuju; primjerice, automehaničar/ka koristi u dijelu svoga posla dijagnostičko sučelje i mora poznavati barem osnove rada računala kako bi uspješno koristio/la dijagnostički softver; operater/ka CNC tokarilicom i CNC glodalicom crta i konstruira pomoću računala i mora poznavati i više od osnova rada računala i softvera za crtanje i konstruiranje. Zahtjevi tržišta rada nemilosrdni su, a u situaciji gdje je ponuda radnih mjesta sužena izboriti se mogu samo oni koji će svome poslodavcu unaprijediti poslovne procese. Zbog toga stalno treba pratiti i razvijati one vještine koje će osobu učiniti zani-

10 [http://ss-strojarskazaiiozanimanja-ri.skole.hr/upload/ss-strojarskazaiiozanimanja-ri/images/newsimg/830/File/Protokol_postupanja_COVID_19_\(\).pdf](http://ss-strojarskazaiiozanimanja-ri.skole.hr/upload/ss-strojarskazaiiozanimanja-ri/images/newsimg/830/File/Protokol_postupanja_COVID_19_().pdf) (pristupljeno 6. 1. 2021.)

11 *Pravilnik o radu školske knjižnice*, <http://www.ss-strojarskazaiiozanimanja-ri.skole.hr/skola/knjiznica/> (pristupljeno 6.1.2021.)

mljivom i korisnom potencijalnom poslodavcu. Osim toga, polaznici su dužni izraditi (i obraniti) završni rad na računalu prema jasno definiranim pravilima o izradi završnoga rada¹² kako bi mogli dobiti završnu svjedodžbu. Školska knjižnica je, stoga, najbolje mjesto za kretanje pri ovladavanju osnovnim znanjima o pretraživanju i vrednovanju izvora dostupnih na internetu te autorskim pravima.

Druga, veća i važnija promjena do koje je došlo u provođenju obrazovanja odraslih i uloge školske knjižnice na tom putu je pojava knjižnice kao mjesta socijalne interakcije. Dakako, nije riječ o tome da knjižnica to prethodno nije bila. Knjižnica na adresi J. Vlahovića 10 uvijek je rado bila mjesto različitih susreta, no sada je postala jedno od rijetkih mjesta u zgradi gdje je to moguće zbog ograničenja boravka u školskim prostorijama, uz naravno već spomenute epidemiološke mjere. Raspoložemo s otprilike 120 kvadrata prostora i uspjeli smo u potpunosti organizirati svakodnevni rad¹³. Polaznici su počeli u knjižnicu dolaziti prvo zbog potrebe izvršavanja nastavnih obaveza i održavanja ispita iz pojedinih predmeta u čitaonici knjižnice, a razgovori su s vremenom prerasli i u razmjenu informacija te slušanje drugih iskustava. Otvaranje tema koje nisu bile povezane s virusom omogućilo je sudionicima odmak od negativnosti kojima nas mediji svakodnevno izlažu i ljudski kontakt u obliku ćaskanja koji povoljno djeluje na psihu. Psihološki savjeti¹⁴ u ovim neobičnim vremenima naglašavaju upravo socijalizaciju kao jedan vrlo bitan aspekt očuvanja mentalnog zdravlja koji je jednako važno čuvati kao i fizičko zdravlje. Važnost školske knjižnice kao **prostora socijalne interakcije** ponovno je naglašena kada je malo što vrjednije među ljudima od održavanja kontakta.

U ovom trenutku je prisutna neizvjesnost vezana za otvaranje škola i održavanje nastave u realnom okruženju, a time i mogućnosti provođenja svih planiranih aktivnosti u školskoj knjižnici. Knjižnica trenutačno radi u jutarnjoj smjeni u vremenu od 8:00 do 14:00 h svaki radni dan, a dolazak je polaznika obrazovanja odraslih u knjižnicu moguć uz prethodnu najavu, obavezno nošenje maske na licu i dezinfekciju ruku u svrhu posudbe stručne literature, prijave ispita, predaje završnoga rada i upisa ocjene u indeks. Teško je izvesti potpuni zaključak o smjeru kretanja rada knjižnica i koje će se zadaće pred školske knjižnice još postaviti u mjesecima koji slijede, osim da će biti potrebna fleksibilnost i mnogo ljudskosti.

12 Naputak za izradbu i obranu završnoga rada, <http://ss-strojarskazaiiozanimanja-ri.skole.hr/dokumenti> (pristupljeno 6. 1. 2021.)

13 Pri tome smo se držali i Smjernica za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19, http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/09/Smjernice-za-rad-s%CC%8Cškolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19_04092020.pdf

14 Scott, E. 5 self-care practices for every area of your life, <https://www.verywellmind.com/self-care-strategies-overall-stress-reduction-3144729> (pristupljeno 6. 1. 2021.)

Zeleni kutak Gradske Knjižnice Rijeka – i dalje zeleni unatoč sivilu pandemije

Ana Bogdanić, dipl. knjižničarka

Gradska knjižnica Rijeka

ana.bogdanic@gkri.hr

Zelena boja podsjeća nas na šumu, livadu, prirodu... nekako baš i ne na knjižnicu, zar ne? Ipak, knjižnica 21. stoljeća je hibridno fleksibilno materijalno i virtualno okruženje koje se konstantno mijenja, prilagođavajući se svijetu koji je okružuje, naravno, ako želi opstati i ostati relevantna u lokalnoj, nacionalnoj i svjetskoj zajednici. Davne 2011. godine Društvo bibliotekara Istre, predvođeno vizionarom Ivanom Kraljevićem, pokrenulo je projekt Zelena knjižnica koji je bio pokretač razvoja sustavnih knjižničnih razvojnih zelenih programa u različitim knjižnicama diljem Hrvatske (vidi Dragaš, Božica. Zelene knjižnice za zelenu pismenost: hrvatsko iskustvo, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Vol. 60, Broj 4, 2017).

Dječji odjel Stribor predvođen kreativnim vizijama Verene Tibljaš i u suradnji s lokalnim Planinarskim društvom Kamenjak od 2010. godine provodi „zeleni projekt“ – Šumu Striborovu, proljetnu i jesensku planinarsku šetnju šumskom šetnicom na riječkom Biviju, uvijek uz bogat kulturni dječji program. Program se organizira dvaput godišnje, prihvaćen je u zajednici i svake godine je sve kvalitetniji, uspješniji i raznovrsniji.

U najzelenijem ogranku Gradske knjižnice Rijeka, Drenova, knjižničarka Ana Bogdanić je u suradnji s Blankom Havelkom, korisnicom volonterkom iz susjedstva, stručnjakinjom za biodinamičko vrtlarenje, 2013. godine pokrenula „Drenovsku vrtlaricu“.

„Drenovska vrtlarica“ je ciklus predavanja o prirodnom vrtlarenju kojima je grupi od dvadeset i pet zainteresiranih korisnika i korisnica knjižnice prenesena informacija o teorijskim i praktičnim problemima vezanim uz biodinamičko vrtlarenje u primorskom kraju. Korisnici su poslušali i aktivno sudjelovali u nizu predavanja. „Uvod u biološko-biodinamičku poljoprivredu“, „Praktični primjeri iz primorskog kraja“, „Vrt bez motike“ i „Revolucija jedne slamke“. Sljedeće godine je slijedio još jedan ciklus predava-

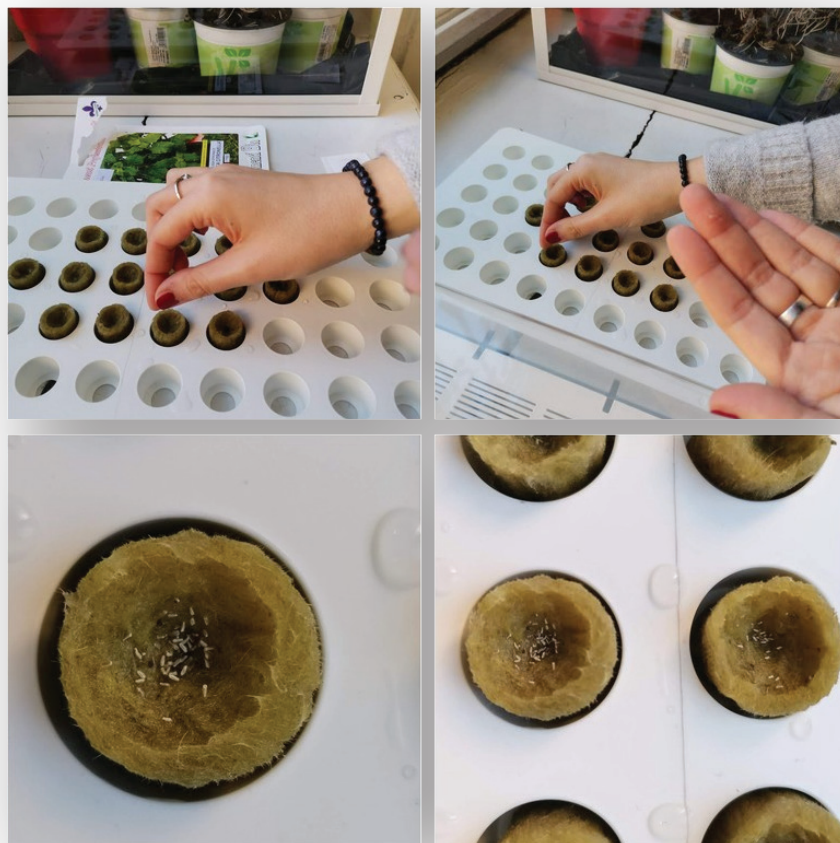
Slika 1: Primjer zelenog programa

Slika 2: Primjer zelenog programa

nja uz razmjenu sjemenja i sadnica rajčica. U ogranku Drenova nastavili smo sa zelenim programima s predškolskom djecom, „Čitanje slikovnice *Kastor vrtlari* i sadnja graha na prvi dan proljeća“. Program smo predstavili i gradskim vrtićima iz drenovskog susjedstva koji su oduševljeno pristali na suradnju. Blanka Havelka poklonila nam je sadnice aloje vere koje smo rasadili u ogranku Drenova.

Ujesen 2019. godine Gradska knjižnica Rijeka počinje sa sustavnim pristupom zelenim temama, pokreće **Zeleni kutak** te se i formalno uključuje u projekt „Pokrenimo zelene knjižnice“. Zeleni kutak GKR-a dio je procesa definiranih strateškim planom Gradske knjižnice Rijeka 2018. – 2022. godine i s njim se stvara okvir za nove usluge, sadržaje i energiju buduće središnje knjižnične zgrade koja tako kreira novo središte Zajednice usmjereno znanju, istraživanju, znanosti, različitosti mišljenja i otvorenosti. Teme i područja u fokusu Zelenog kutka su održivi razvoj, urbanizam, znanost o okolišu, ekologija, vrtlarstvo i „zeleni ekonomija“. Knjižničarka Donatella Gasparini napravila je ogroman doprinos u stručnom odjelu Modello; u suradnji s odjelom Nabave i Obrade kreirala je zbirku Zelenog kutka, koordinirala nabavu stručnih knjiga na engleskom i hrvatskom jeziku te se aktivno uključila u rad HKD-a, Radne skupine za zelene knjižnice. Pokrenula je i brojne radionice, predavanja, suradnju s obrtima, udrugama, Facebook stranicu Zeleni kutak GKR-a te se praktično posvetila uzgoju čajnih gredica i proučavanju procesa hidroponije u samom odjelu Modello.

Slika 3: Primjer zelenog programa

Ogranak Trsat nudi brojne kreativne tehnološke zelene radionice za djecu i odrasle zahvaljujući svojoj opremljenosti 3D printerom te visokoj motivaciji PR stručnjaka GKR-a Kristiana Benića, koji na *online* platformama i u praksi promiče zelene vrijednosti (pogledajte na *webu* URL: <https://rasadnik.fyi/>).

Gradska knjižnica Rijeka 2019. sudjelovala je u međunarodnom projektu ZELDA (učenje o „zelenoj“ ljubljanskoj knjižnici) zahvaljujući kreativnim i organizacijskim naporima knjižničarke Andreje Silić-Švonje koja je osmislila projekt i u njega uključila Donatellu Gasparini, Emili Ilić i Snježanu Šlibar. Program je sufinancirala sredstvima Europska unija (Erasmus +) te ga je i valorizirala ENSULIB IFLA-ina grupa, odnosno Posebna grupa za ekološke i održive knjižnice. Preporučujemo da pročitate članak Andreje Silić-Švonje objavljen u Magazinu, u kojemu detaljno opisuje putovanje u Ljubljanu i međunarodnu razmjenu iskustava o zelenim knjižničnim programima (vidi URL: <https://gkr.hr/Magazin/Knjiznicaranje/ZELDA-ucenje-o-zelenoj-ljubljanskoj-knjiznici>).

Unatoč pandemiji, Gradska knjižnica Rijeka okupila je intrinzično motiviran tim koji nastavlja sa „zelenim programima“, iako u ograničenim uvjetima, predvođen krilaticom *unatoč sivilu pandemije Zeleni kutak GKR i dalje zeleni*.

Programi Zeleni kutak GKR u 2019. i 2020. godini:

Zeleni kutak GKR 2019.

David Blažević: Mogu li domaće životinje proizvoditi električnu energiju? (SO Modello)

Predstavljanje knjige: Biljni svijet Premužićeve staze na Velebitu (SO Modello)

Pokretanje Zelenog kutka + predavanje: Hoćemo li ikad više vidjeti snijeg u Rijeci? (SO Modello)

Predavanje: Izrada prirodnih sapuna (ogranak Drenova)

Predavanje Davida Blaževića: Žetva energije u preciznoj poljoprivredi (ogranak Drenova)

Zelena pričoradionica: Kastor vrtlari (dvije radionice za djecu korisnike i djecu iz vrtića, ogranak Drenova)

Izložba: Naplavine u blagdanskome ruhu, prirodni materijali, OŠ Fran Franković (ogranak Drenova)

Zelena akcija razmjene rabljenih igračaka, knjiga i slikovnica (kutak Dječji odjel Stribor)

Predstavljanje knjige: Arhetipovi esencijalnog ulja (SO Modello)

Radionica izrade kućice za ptice od ambalažnog otpada i prirodnog materijala (ogranak Trsat)

Eko3D radionica: Izrada sustava za samozalijevanje biljaka (ogranak Trsat)

Zeleni kutak GKR 2020.

Poslovni kutak + Zeleni kutak: Predavanje Ane Borović o preživljavanju u Amazoni (SO Modello)

Zeleni kutak + Američki kutak: Sergej Lugović: Urbani uzgoj hrane (SO Modello)

Predavanje Ekoroditeljstvo – osobno iskustvo korištenja platnenih pelena (ogranak Drenova)

Podijelimo dobre priče: stanica za razmjenu knjiga u Filodrammatici

Predavanje: kompostiranje u stanu (Špajza, ogranak Trsat)

MHK – Zeleni kutak: Ekopričaonica za predškolsku djecu o održivosti pčela (ogranak Drenova)

MHK – Zeleni kutak izložba djece OŠ Fran Franković „Razlistaj se“ (ogranak Drenova)

Zeleni kutak + Američki kutak: *online workshop*: Sustainable development (Zoom with PRHG)

Predavanje: Gljivarstvo na Kvarneru za početnike i znatiželjnike (ogranak Trsat)

Važnost transparentnosti školske knjižnice i kako je postići¹

Nensi Čargonja Košuta, prof. i dipl. knjižničarka

OŠ „Srdoči“, Rijeka

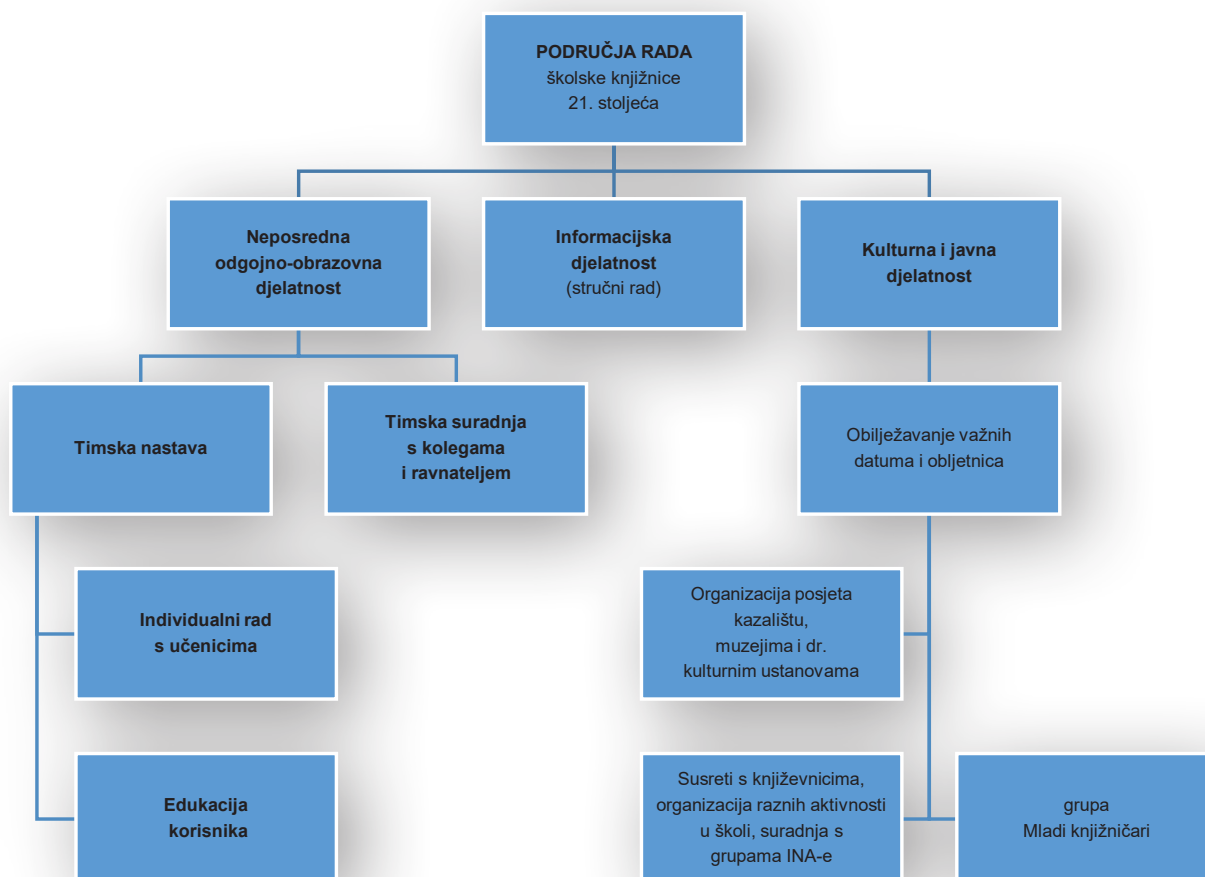
knjiznica.ossrdoci@gmail.com

Pri samom spomenu pojma *knjižnica* u ljudima se javljaju različite, gotovo oprečne predodžbe. Za razliku od stručnjaka, većina ljudi koja ne pripada knjižničarskoj ili prosvjetarskoj struci knjižnicu doživljava jednoobrazno: kao *more tišine* u kojem se ne smije ni pisnuti jer tamo netko uvijek nešto čita, uči i sl.; kao mjesto na koje zalaze isključivo *štreberi*, introverti, socijalno neprilagođeni i njima slični, kojem je osnovna svrha da se onamo ide isključivo posuditi ili vratiti knjigu – i ništa drugo. Jer, što bi se tamo drugo uopće moglo naći i raditi kada je to **knjižnica**, pa njoj i sam naziv govori da služi samo za **knjige**...

Upravo zbog ove zastarjele percepcije (školskih) knjižnica u javnosti, misija nas knjižničara prvenstveno je, ili bi barem trebala biti, dokidanje ovakvih predrasuda i njihovo mijenjanje, a osnovne metode kojima se to postiže su konstantno davanje na uvid javnosti koje sve usluge i aktivnosti vaša knjižnica nudi i provodi, u kojim projektima sudjeluje te zašto je uopće, u krajnjoj liniji, važna u *životu* škole.

Za početak se valja prisjetiti osnovnih triju djelatnosti školske knjižnice iz kojih je već na prvi pogled razvidna razgranatost:

1 Članak je sažetak istoimenog autorskog *webinara* koji je autorica održala za stručne suradnike školske knjižničare 1. srpnja 2020. u organizaciji AZOO-a na platformi ettaedu.

U nastavku ovoga članka bit će ponuđeno (i) više praktičnih primjera (prvenstveno iz vlastite prakse) koji svim knjižničarima mogu u budućem radu uvelike biti od pomoći pri postizanju na početku navedenog cilja.

Prije svega valja razjasniti zašto je danas uopće toliko važno obavještavati javnost o tome što se gotovo svakodnevno događa u vašoj školskoj knjižnici. Ako ništa drugo, zato jer je to propisano, i to zakonski, konkretno – Zakonom o pravu na pristup informacijama.² Uz početna određenja cilja Zakona te pojmova korisnika prava na pristup informacijama, tijela javne vlasti te informacije same, u III. dijelu detaljno su navedene i obveze tijela javne vlasti među kojima je naveden cijeli niz od 15 različitih vrsta informacija koje su tijela javne vlasti (među koje pripadaju i odgojno-obrazovne i kulturne ustanove) dužne objavljivati na svojim mrežnim stranicama na lako pretraživ način.

Dakle, bez obzira imate li u svom zaduženju obvezu, tj. jeste li kao knjižničar ovlašteni administrator školske mrežne stranice ili barem službene podstranice knjižnice, dužni ste gotovo svakodnevno ažurirati i obavještavati o provedenim aktivnostima u svojoj knjižnici putem ovoga medija. Tehnički detalji vezani za veličinu i font slova, korištenje fotografija u punoj ili smanjenoj rezoluciji i sl. ovise o vašem internom dogovoru u

2 Zakon o pravu na pristup informacijama (NN 25/2013). Mrežno izdanje. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_25_403.html

školi, ali i o platformi koju koristite. Tradicionalni školski Carnetov poslužitelj, za razliku od aktualnih virtualnih knjižnica izrađenih u različitim alatima, poput *google siteda*, *padleta*, *webleyja*, *wixa* itd., ima svoja određena ograničenja po pitanju veličine datoteke (npr. na njega se ne može učitati datoteka s fotografijom ili videom veća od 32 MB), ali je u smislu informiranja i davanja na uvid javnosti itekako zadovoljavajući. Izvještavati možete o doslovno svim aktivnostima koje provodite u knjižnici ili školi, iz bilo koje grane knjižnične djelatnosti:

- a) Iz domene neposredne odgojno-obrazovne djelatnosti uvijek je prikladno objaviti članak o bilo kojem provedenom nastavnom satu ili radionici s temom iz knjižnično-informacijske pismenosti: Prvi posjet knjižnici, Dječji časopisi, Dječje enciklopedije, Rad na referentnoj zbirci, UDK sustav, Mrežni katalogi itd.

Vijesti iz školske knjižnice

Prvaši u prvom službenom posjetu knjižnici

Autor: [Nensi Čargonja Košuta](#), 6. 10. 2019.

Već nekoliko godina kraj rujna ili početak listopada tradicionalno je rezerviran za prvi službeni posjet naših najmlađih učenika školskoj knjižnici te je tako bilo i ovaj put.

Od 1. do 4. listopada 2019. knjižnicu naše škole u pratnji svojih učiteljica posjetila su sva četiri novoupisana odjela prvih razreda i pritom razjasnili važnu razliku između knjižnice i knjižare, čemu one služe te što moramo imati kada dolazimo u knjižnicu, odnosno u knjižaru.

Najvažniji dio sata svakako je bio onaj gdje su učenici, uz pomoć predloženih im sličica, razlučivali koja su ponašanja (ne)poželjna u knjižnici, a potom ih je knjižničarka počastila prigodnom pričom „Miš u knjižnici“ Sunčane Škrinjarić. Za kraj sata su svi zajedno pogledali crtani film o Crvenkapici, ali u zanimljivoj i neuobičajenoj verziji Maše i Mede, a prije samog povratka u učionice još su obavili i prvu službenu posudbu.

Nadamo se da im je prvo službeno druženje u našoj knjižnici ostalo u lijepom sjećanju i da će ovo biti početak još jednog lijepog i dugotrajnog prijateljstva svih prvšača s knjižnicom, knjigom i čitanjem.

Susret s književnicom: Nada Mihoković Kumrić

Autor: [Nensi Čargonja Košuta](#), 17. 10. 2019.

Jedna od tradicionalnih aktivnosti koja se u našoj školi provodi već godinama povodom obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige (15.10.-15.11.) je i susret učenika s nekim renomiranim hrvatskim književnikom. Prvo takvo druženje ove godine održano je u četvrtak, 17. listopada, a gostovala je autorica Nada Mihoković Kumrić.

Prema prethodnom dogovoru susretu su nazočili učenici 4.a, 6.a i 7.c razrednog odjela u pratnji učiteljica Đurdice Trbović, Irene Ritterman i Lucije Anić te članice Mladih knjižničara.

Tijekom druženja s učenicima književnica je objašnjavala kako je i zašto počela pisati, što ju najčešće inspirira, koliko joj vremena treba da nešto napiše i sl., a najzanimljiviji dio druženja bile su i brojne zanimljive crtice iz njezinog privatnog života koje je nesebično dijelila s okupljenima.

Ova višestruko nagrađivana književnica za mlade učenicima je ovom prigodom kratko predstavila dva (od ukupno petnaest svojih autorskih) romana koja su danas već i na popisu obaveznih lektirnih naslova: „Lastin rep“ i „Tko vjeruje u rode još“, ističući pritom velik utjecaj vlastitog života tj. autobiografskih elemenata u svakome od njih, a posebno zanimljivo bilo je čuti i neke dijelove iz samih romana koje je autorica osobno čitala.

- b) Kulturno-javna djelatnost zasigurno je najinspirativnija grana knjižnične djelatnosti koja svake godine može biti realizirana na drukčiji način. Tradicionalni primjer iz naše škole je održavanje književnih susreta u povodu obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige, što je razvidno i na priloženoj fotografiji. Uz ovo, svakako valja izvještavati o projektima koji su realizirani u knjižnici ili njezinim posred-

stvom, autorskim programima u povodu određenih obljetnica i datuma ili sadržajima vezanim za medijsku kulturu.

- c) O stručnom radu (nabava, tehnički poslovi i sl.) nije nužno objavljivati posebne članke, ali je svakako preporučljivo sastaviti i objaviti bilten prinova ili prikladnom obaviješću uputiti korisnike da u mrežnom katalogu provjere novitete.
- d) Terenske nastave uvijek su inspirativan sadržaj za objavu. Ako u svom tjednom zaduženju imate i izvannastavnu skupinu Mladih knjižničara, zasigurno će se u vašem godišnjem planu naći i posjet nekoj obližnjoj narodnoj ili specijalnoj knjižnici, muzeju, sajmu knjiga itd. Izvješća s ovakvih posjeta nikako ne bi trebala ostati nezabilježena na službenim mrežnim stranicama knjižnice.

U posljednjih nekoliko godina u svrhu marketinga i privlačenja korisnika sve je popularnije predstavljanje knjižnica na društvenim mrežama. Dosad je vodeći bio Facebook, ali u novije vrijeme primat sve više preuzimaju neki noviji formati, poput Instagrama. U slučaju školske knjižnice valja podsjetiti na činjenicu da je to knjižnica u sastavu, sa specifičnom skupinom korisnika te da se ona ne mora služiti raznim specifičnim modelima privlačenja nove publike, kao što je to, primjerice, slučaj s narodnim knjižnicama. Adekvatno tome, voditelj knjižnice najčešće nema slobodu samostalnog odlučivanja o tome hoće li provedene aktivnosti i fotografski materijal objavljivati i putem ovog medija, već mora dobiti odobrenje nadređenih: ravnatelja i stručne službe. Ako se, dakle, nakon predloženih argumenata zaključi da bi dodatni benefiti od ovakvog načina marketinga školske knjižnice bili zanemarivi (kad se već ionako svakodnevno ažurira mrežna stranica knjižnice) ili čak upitni (zbog, primjerice, diskutabilnih komentara i mišljenja roditelja i ostalih pratitelja), tada školska knjižnica gubi mogućnost oglašavanja ovim načinom. Ako se, pak, na razini škole odluči drugačije, dobivena je dodatna svakodnevna mogućnost predstavljanja vaših knjižničnih usluga i široj skupini korisnika od one direktno vezane uz školu.

Drugi način kojim šira javnost može biti obaviještena o vašem svakodnevnom radu je objavljivanje materijala u lokalnim/regionalnim dnevnim novinama.

S obzirom na to da se u knjižnici OŠ „Srdoči“ već niz godina provode razne aktivnosti sa zavičajnim predznakom, prvenstveno s ciljem očuvanjem autohtonog čakavskog govora i tradicijskih običaja (naročito onih božićnih i uskrasnih, a kako smo Riječani, tu je nezaobilazna i karnevalska, tj. mesopusna tradicija), prije nekoliko godina uspostavljena je i komunikacija s urednicom te se članci o provedenim aktivnostima inspirirani spomenutom tradicijom povremeno mogu pronaći i u rubrici *Beseda* riječkog Novog lista.

Ako svojim izvješćima (kao primjerima dobre prakse) prvenstveno želite inspirirati i potaknuti kolege na slične aktivnosti te promovirati svoju školu i knjižnicu šire, nezaobilazan korak je objavljivanje u Školskim novinama, jedinom specijaliziranom odgojno-obrazovnom tjedniku u Republici Hrvatskoj. S obzirom na to da je ovo sad već jedna

mного ozbiljnija stepenica od sastavljanja i objave nekog običnog školskog izvješća o provedenoj aktivnosti u okviru našeg *internog školskog izloga*, tj. školske mrežne stranice, gdje se, u nekim slučajevima, može doslovno raditi i o dvije rečenice obavijesti (o tome kojim povodom je nešto održano ili gdje su učenici bili na terenu, kada se nešto priprema i šalje u novine, a naročito novine koje se bave školstvom i obrazovanjem), valja se malo ozbiljnije pozabaviti zakonitostima i teorijskim određenjima kako ispravno sastaviti i oblikovati određeni format teksta i fotografija koje se žele poslati ili koje urednik traži. Uvijek valja imati na umu da novinski članak treba brzo i učinkovito prikazati događaje i

dati odgovore na šest osnovnih pitanja (engl. 5W i 1H): tko? / što? / gdje? / kada?/ kako? / zašto? / i da važni podatci idu na početak priče. Postoje dva dobra razloga za ovo:

- imate na umu pravo čitatelja na obaviještenost, stoga prvo navodite bitne činjenice
- olakšali ste posao svojem uredniku koji će možda morati prilagoditi Vaš članak dostupnome mjestu.³

Izuzetno je važno voditi računa i o stilu pisanja te imati na umu da on itekako ovisi o vrsti novina u kojima se objavljuje. Naravno da nije isto pisati nešto za objavu u sportskim novinama, za djecu i mlade, za žuti tisak ili članak za neku stručnu publikaciju. Ipak, neka općenita pravila kojih bi se valjalo držati u stilu pisanja su sljedeća:

- započnite odlomak snažnim riječima i razzima – subjektom, a zatim predikatom
- izbjegavajte mnoštvo priloga i prijedloga – pronađite prave imenice i glagole koji će sami za sebe izreći snažne poruke
- rečenice neka radije budu kratke nego duge, ali u tekstu varirajte duljine rečenica
- pišite aktivno – izbjegavajte pasiv
- jednostavne riječi pojednostavljuju, nejasne riječi skrivaju istinu
- pišite kao da se izravno obraćate čitatelju
- uvijek se držite uže teme i nemojte uopćavati – detalji uvjeravaju.

3 Novinski članak. Mrežno izdanje. URL: <http://pup.skole.hr/VodicHTML.aspx>

Kako bi se postigao cilj da tekst koji se šalje za objavu bude dobar i da urednik koji će ga objaviti u njega što manje intervenira, tj. da ga što manje mijenja, valja zadovoljiti sedam sljedećih (engl. 7C) kriterija^{4,5}:

1. Točnost (engl. *correct*)
2. Dosljednost (engl. *consistent*)
3. Sažetost (engl. *concise*)
4. Konkretnost (engl. *concrete*)
5. Jasnoća (engl. *clear*)
6. Suvislost, koherentnost (engl. *coherent*)
7. Kreativnost (engl. *creative*).

Vrste novinarskog izraza koje knjižničari najčešće koriste za objave u dosad navedenim formatima su vijest, izvješće, komentar, osvrt, bilješka, recenzija ili kritika, reportaža⁴ te kolumna^{5,6}.

Za konkretniju ilustraciju u nastavku slijedi fotogalerija nekih od izabranih priloga iz OŠ „Srdoči“ objavljenih u posljednje tri godine:

a) obilježavanje raznih važnih datuma:

- 4 Novosel, Sandro. Novosel, Sergej. Belani, Hrvoje. Priručnik za radionicu Internet novinarstva. Mrežno izdanje. URL: <https://bib.irb.hr/datoteka/596263.Internet-novinarstvo.pdf>
- 5 Kolumna. Proleksis enciklopedija online. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/31896/>
- 6 O svakoj vrsti pojedinačno detaljnije vidjeti na gore navedenim poveznicama.

b) predstavljanje školske monografije:

KNJIGA O POVIJESTI ŠKOLSTVA
 Monografija autorica Manon Giron i Nensi Čargonje Košute na više od 400 stranica donosi kronološki prikaz događaja u školi u posljednjih 18 godina, a zapravo je nastavak originalnog djela *Povijest školstva na Srdocima* izišle 2000. godine

U sklopu obilježavanja ovogodišnjeg župnog blagdana Knjevice, u predvorju riječke Osnovne škole Srdoci održana je svečana promocija knjige *Povijest školstva na Srdocima II. dio (2000. – 2018.)*.

O samom putu nastanka ove publikacije i njezinu sadržaju govorile su autorice Manon Giron i Nensi Čargonja Košuta, knjižničarka škole te ravnatelj škole Ivan Vukelić. Istaknuto je kako je riječ o monografiji koja je nastala povodom

lanjskog obilježavanja 105. godišnjice otvaranja prve srdocičke škole, a zapravo je nastavak originalnog djela *Povijest školstva na Srdocima* izišle 2000. godine koju je tad samostalno sastavila autorica Manon Giron.

Predstavljena monografija opsežno je tvrdokoričeno izdanje od 411 stranica velikoga, A4 formata s fotografijama u boji, koje donose kronološki prikaz događaja u OS Srdocima u posljednjih 18 godina. Urednički odbor uz autoricu Čargonja Košuta čine su Margareta Jagarić Gavran te Antonija Šverko, koja je jedino lica lektorica te korektorica knjige, a cjelokupna tehnička i grafička priprema te prijelom i tiskanje obavljeno je u srdocičkoj tiskari Reflex. S obzirom na to da je zbog relativno ograničenih financijskih sredstava u ovoj prigodi tiskano samo 50 primjeraka, uz tiskanu monografiju izrađeno je i 150 DVD-a s digitalnom verzijom knjige i dodatnim materijalom – dokumentarnim filmom također

nastalim povodom 105. godišnjice škole.

U prigodnom kulturno-umjetničkom programu koji su osmislile i pripremile dugogodišnje djeelatnice škole Srdoći Zvezdana Vidaković, nastupili su bivši i sadašnji učeničke škole, školski zbor te polaznici glazbenog tečaja pri Mjesnom odboru Srdoci.

Svečanost je okončana prikladnim domjenkom i tortom u obliku promovirane monografije, darom srdocičke Udruge Mavrica. Nadamo

se da će ova publikacija, sa svojom prethodnicom iz 2000. godine, biti dostojan izvor izučavanja školstva na ovome području, a svima koji su bili dijelom ove škole biti lijepom uspomenu na nje i njene

Nensi Čargonja Košuta

c) članak urednika B. Nađa o prvonagrađenoj digitalnoj slikovnici „Razigrani mašto-gradi“ na natječaju „Stvarajmo e-kreativno“ strukovne udruge HUŠK (2019.). Istim su plasmanom nagrađene i digitalne slikovnice „Božična Čarolija (2017.) te „Naši Baltazari“ (2020.), o kojima su također objavljeni prigodni tekstovi.

NAJPOŽELJNIJI - DJEČJI GRAĐOVI IZ MAŠTE

Audiovizualna slikovnica „Razigrani mašto-gradi“ nastala je od literarnih i likovnih radova, nastalojše čitajući učenici u 2. razredu i drugih razreda (obala, a stranicu čitav razredovao učenici „Stvarajmo e-kreativno“ dodjeljuju im je prvo mjesto

OPISUJUĆI SVOJE MAŠTO-GRADOVI

Učenici su se prijavili na natječaj „Stvarajmo e-kreativno“ strukovne udruge HUŠK, koji je bio otvoren za sve učenike osnovnih i srednjih škola. Natječaj je bio otvoren od 1. listopada do 31. prosinca 2019. godine. Učenici su mogli sudjelovati pojedinačno ili u skupinama. Najbolji radovi su nagrađeni i objavljeni u časopisu „Stvarajmo e-kreativno“.

Učenici su se prijavili na natječaj „Stvarajmo e-kreativno“ strukovne udruge HUŠK, koji je bio otvoren za sve učenike osnovnih i srednjih škola. Natječaj je bio otvoren od 1. listopada do 31. prosinca 2019. godine. Učenici su mogli sudjelovati pojedinačno ili u skupinama. Najbolji radovi su nagrađeni i objavljeni u časopisu „Stvarajmo e-kreativno“.

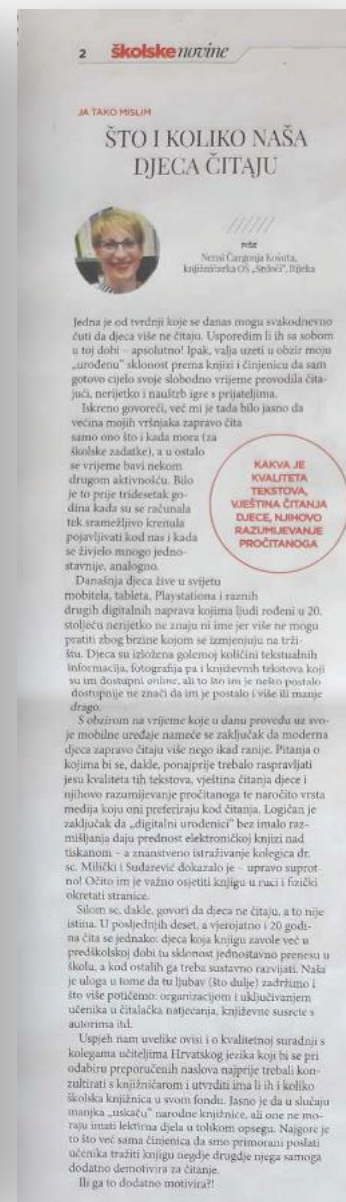
Učenici su se prijavili na natječaj „Stvarajmo e-kreativno“ strukovne udruge HUŠK, koji je bio otvoren za sve učenike osnovnih i srednjih škola. Natječaj je bio otvoren od 1. listopada do 31. prosinca 2019. godine. Učenici su mogli sudjelovati pojedinačno ili u skupinama. Najbolji radovi su nagrađeni i objavljeni u časopisu „Stvarajmo e-kreativno“.

Naposljetku, tu su i članci sa stručnim temama iz uže struke te kolumna. Potonje je ujedno odličan uvod u dodatni angažman predstavljanja knjižničarskog rada i podržavanja struke: objavljivanje članaka u stručnim knjižničarskim časopisima i zbornicima.

Uvijek je dobra preporuka poticanje na objavljivanje priloga u takvim edicijama, a u osobnom slučaju krenula sam upravo od časopisa KDR-a, dakle, od strukovne udruge čija sam članica od početka svog radnog vijeka. Svojim sam prilozima u spomenutom časopisu počela sudjelovati tek pred dvije godine, kada sam se napokon odvažila prikazati neke od primjera iz prakse koje u svojoj školi provodim već godinama, a u lanjskom broju sam čak odlučila uzeti i „zalogaj više“ te se odvažila načiniti korak više temom „Mladi knjižničari i ljubav prema knjižničarstvu“ i teoretsko-praktičnim primjerom pokušala pokazati zašto je i koliko važno te kako motivirati učenike za uključenje u ovu izvannastavnu aktivnost.

Valjalo bi da se što više knjižničara odvaži i na ovaj vid promocije svoga rada jer to nije isključivo samopromocija, već način inspiriranja ostalih kolega, povezivanja i komuniciranja i bez nužno osobnog uspostavljanja kontakta te jačanje struke i vrlo praktičan model kojim se dokazuje svim onim nevjernicima s početka priče da je svaki knjižničar i knjižničarski posao itekako važan i u današnje moderno digitalno vrijeme.

Valjalo bi da se što više knjižničara odvaži i na ovaj vid promocije svoga rada jer to nije isključivo samopromocija, već način inspiriranja ostalih kolega, povezivanja i komuniciranja i bez nužno osobnog uspostavljanja kontakta te jačanje struke i vrlo praktičan model kojim se dokazuje svim onim nevjernicima s početka priče da je svaki knjižničar i knjižničarski posao itekako važan i u današnje moderno digitalno vrijeme.

<p style="text-align: center;">Mladi knjižničari i ljubav prema knjižničarstvu</p> <p style="text-align: center;">Nensi Čargonja Košuta, prof. i dipl. bibl.</p> <p style="text-align: center;"><small>Knjižničar/ka: časopis Knjižničarskog društva Rijeka</small></p> <p>Preške kr... učeni... balnir... iskust... društv... tupu i... u gra... školsk... Na... se o s... knjižr... zasigu... tije za</p> <p>bibliobusa iz naše zemlje i susjedstva, upoznale se s njihovom organizacijom i rasporedom vožnje te se zabavile uz prigodan program na Korzu.</p> <p>Terenske nastave su primjer izuzetno uspješnog modela učenja uvidom u situaciju, odnosno učenja na zabavan i kreativan način što je modernim učenicima vrlo važno. Dobit je obostrana: učenici su dodatno motivirani za daljnji rad i učenje, a mi kao njihovi učitelji i mentori za osmišljavanje i organiziranje budućih aktivnosti ovoga tipa pomoću kojih oni bez problema te gotovo isključivo kroz igru uspješno ispunjavaju zadane ishode.</p> <p>Mrežni izvori</p> <p>Standard za školske knjižnice. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/clanovi/10/datoteka/10/movosti/Novi_Standard_za_skolke_knjiznice_2013_za_svnu_raspisnu.pdf (7.7.2019.)</p> <p style="text-align: center;">99</p>	<p style="text-align: right;"><small>Knjižničar/ka: časopis Knjižničarskog društva Rijeka</small></p> <p><i>Sl. 1. Na prezentaciji 3D printanja pod vodstvom Kristijana Benića u Dječjem odjelu Stribor, 12. 11. 2015.</i></p> <p>učno vodstvo sudjelovali i u godnim kvizovima i radionica ili se upoznali s nekom cifičnom aktivnošću koju odena knjižnica nudi.</p> <p>lznimka je bila prošla školska lina kada su posjetili specijalnu iznicu Art kina u Rijeci te se cifičnim uslugama. U proteklih nekoliko godina srdočki Mladi knjižničari posjetili su Narodnu čitaonicu na Korzu, tada novootvoreni Odjel beletristike (Filodrammatica) te Dječji odjel Stribor i GKR – ogranak Trsat gdje su uz odgovarajuće</p> <p><i>Sl. 2. S Alicom Kolaric u novootvorenom ogranku Trsat Gradske knjižnice Rijeka, 4. 11. 2016.</i></p> <p>tada po prvi put susreli sa specifičnom organizacijom i uslugama jedne filmske knjižnice.</p> <p>Dani hrvatskog jezika u ožujku redovito su obilježeni posjetom stalnom postavu Izložbe glagoljice u Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci.</p> <p><i>Sl. 3. Na radionici u American corneru u ogranku Trsat GKR sa Sanjom Štajdohar, 9. 11. 2018.</i></p> <p style="text-align: center;">97</p>
--	--

Literatura

- Malović, Stjepan. Osnove novinarstva. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga. 2005.
- Malović, Stjepan.; Ricchiardi, Sherri. (ur.) Uvod u novinarstvo. Zagreb: Izvori. 1996.
- Novosel, Sandro. Novosel, Sergej. Belani, Hrvoje. Priručnik za radionicu Internet novinarstva. Varaždin: Point. 2006. Mrežno izdanje. URL: https://bib.irb.hr/datoteka/596263_Internet-novinarstvo.pdf (20. 6. 2020.)
- Proleksis enciklopedija online. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/31896/> (20. 6. 2020.)
- Zakon o pravu na pristup informacijama (NN 25/2013). Mrežno izdanje. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_25_403.html (6. 6. 2020.)

Književni program „Rijeka riječi“ i izborni predmet Kreativno čitanje i pisanje u Prvoj riječkoj hrvatskoj gimnaziji

**Program koji povezuje srednjoškolce i riječku/hrvatsku
literarnu i umjetničku scenu**

Sandra Vidović, prof. i dipl. knjižničarka

**Voditeljica ŽV-a srednjoškolskih knjižničara PGŽ-a
Prva riječka hrvatska gimnazija**

sandra.vidovic2@skole.hr

Helena de Karina, prof. hrvatskoga jezika

Prva riječka hrvatska gimnazija

helena.dekarina@skole.hr

Učenici Prve riječke hrvatske gimnazije prvi su hrvatski srednjoškolci koji su u svojoj satnici imali izborni predmet Kreativno čitanje i pisanje u okviru kojeg su se redovito družili s autorima književnih djela i to uglavnom autorima koji pripadaju riječkom području. Još 2017. godine u Gimnaziji je, povodom obilježavanja 390. obljetnice Škole, osmišljen i pokrenut program Književni festival „Rijeka riječi“, projekt književnih radionica i susreta s ciljem afirmacije lokalne književne scene okupljene oko neformalne književne skupine Ri Lit. Kako je interes za druženja s autorima bio velik, tako je Projekt prerastao u međugeneracijski izborni predmet Kreativno čitanje i pisanje za učenike 3.

i 4. razreda općeg gimnazijskog smjera. Temeljni koncept predmeta je rad usmjeren na jezične djelatnosti čitanja, pisanja, slušanja i govorenja, a cilj je približiti suvremeno književno stvaralaštvo mladima i razviti čitateljsku publiku.

Interes za pokretanjem ovakvog načina poučavanja književnosti pokazatelj je koji pobija tvrdnje da mlade danas ne zanima književnost, čitanje i pisanje, kultura općenito. Problem nastaje u tradicionalnom pristupu nastavi kakvoga nema u ovome predmetu. Srećom, novi kurikulum Hrvatskoga jezika omogućava autonomiju nastavnika u izboru strategija, oblika rada i izbora sadržaja, što su profesorice iskoristile u promišljanju predmeta. Aktivnosti poput Književnog programa „Rijeka riječi“ i učeničkog lista Kult bile su dodatna motivacija za pokretanje izbornog predmeta. Odjednom su u školi imali veću skupinu učenika koja je htjela čitati, slušati, razgovarati i pisati. To je bilo dovoljno da shvate kako im treba omogućiti da svoje interese i vještine realiziraju u okviru izborne nastave.

Na nastavi Kreativnog čitanja i pisanja učenici su veoma aktivni i zaposleni. Čitaju tekstove suvremenih hrvatskih autorica/a, razgovaraju o njima, čitaju recenzije i kritike, gledaju i slušaju snimke književnih razgovora na YouTubeu, analiziraju, promišljaju, crtaju stripove, izrađuju fanzine i samizdate, povezuju književnost sa suvremenim društvenim trenutkom. Puno pišu jer su u okviru nastave imali i radionice kreativnog pisanja s riječ-

kim književnikom Enverom Krivcem. Sve te aktivnosti pripremaju učenike za književne susrete. Neposredno pred sam susret na nekom od virtualnih prostora otvara se dokument na kojemu svi surađuju. Obveza je svakoga učenika napisati pitanja, komentare, mišljenja za pisca s kojim im predstoji susret. Imaju apsolutnu slobodu u postavljanju pitanja, kao i u mnogočemu drugome što rade. Bitno je da svatko ima pravo izraziti svoje (čitateljsko) mišljenje, uz dva obvezna kriterija – uvijek argumentirati i nikad to činiti *ad hominem*.

Jedna od ključnih ideja predmeta je prelaženje granica između formalnog i neformalnog obrazovanja, književnosti i društva, poticanje učeničkog propitivanja unutar i izvan postavljene obrazovne paradigme po konceptu jednoga od najznačajnijih suvremenih pedagoških teoretičara Henryja Girouxa. Uglavnom rade suvremene hrvatske autore koji se biraju prema načelu reprezentativnosti, prate recentne događaje i imena na hrvatskoj književnoj sceni, ali prate i obljetnice ljudi koji su ostavili trag u hrvatskom književnom ili novinarskom prostoru.

Početkom 2020. godine obilježili su drugu godišnjicu smrti Predraga Lucića, a potom su, u prostoru riječkog RiHuba, priredili svojevrsni *hommage* Predragu. Njihov je gost, Boris Dežulović, poznati književnik, kolumnist i satiričar, približio gimnazijalcima djelovanje svog preminulog prijatelja, govoreći o časopisu *Feral Tribune*, smijehu slobode i

važnosti satire za zdravlje društva. U veljači ove godine, prije prelaska na online nastavu ugostili su jednog od najpoznatijih hrvatskih urednika, Krunu Lokotara koji je gimnazijalcima pričao o afirmaciji književnosti i usponu brojnih autora koji danas čine centralni dio književne scene, o književnim nagradama i festivalima i koječemu drugom.

Tijekom četiri godine aktivnosti u prostorima školske knjižnice ugostili su mnogo reprezentativnih imena suvremene književne i umjetničke scene. Njihovi gosti bili su Bekim Sejranović, Sven Popović, Vlado Martek, Bojan Krivokapić. Intervjuirali su i Slavenu Drakulić prilikom gostovanja u Gradskoj knjižnici Rijeka. No, iako rado surađuju sa svima, ipak su njihovi najvjerniji gosti riječki autori okupljeni oko neformalne književne skupine RiLit. U četiri godine u Školi su gostovali gotovo svi članovi RiLit skupine: Enver Krivac, Željka Horvat Čeč, Zoran Žmirić, Tea Tulić, Davor Mandić, Vlado Simcich Vava, Igor Beleš, Zoran Krušvar, Izet Medošević. Neki od njih postali su i ostali prijatelji škole, učenika i nastavnika s kojima se rado sreću i izvan prostora škole.

Ideju projekta i svoja iskustva nastojali su proširiti i u druge škole u zajednici. Tako su njihovi gosti – književnici sudjelovali na druženjima s učenicima Gimnazije Andrije Mohorovičića, Graditeljske i tehničke škole Rijeka, a svi oni, zajedno s gimnazijalcima iz Pule, organizirali su zajedničko druženje u Art kinu Croatia.

U ovoj školskoj godini, koja ni po čemu nije slična niti jednoj do sada, organizacija nastave u mješovitim razrednim skupinama nažalost nije bila moguća. Stoga je predmet Kreativno čitanje i pisanje stavljen u fazu mirovanja, ali to ne znači da gimnazijalci i njihovi profesori ne prate suvremena zbivanja u književnosti. Snalaze se u uvjetima u kojima su se našli pa su, poštujući epidemiološke mjere, ugostili prvu putujuću knjižaru i njenu vlasnicu Maju Klarić. Susret učenika prvih razreda i hrvatske putopjesnikinje i njenog zaštitnog bookmobila održao se na ušću Rječine, ispred Exportdrva. Zbog epidemiološke situacije lektiru pod nazivom „4 brave“ autorice Željke Horvat Čeč odradili su putem Zoom platforme. Dok su učenici bili u učionici, gošća je s druge strane ekrana odgovarala na njihova pitanja.

U ovoj školskoj godini bilo je planirano još mnogo zanimljivih druženja i susreta, ali neki od njih ipak moraju pričekati neka bolja vremena. Nadaju se da će do kraja godine uspjeti ugostiti umjetnicu, glumicu Jelenu Lopatić, koja će odgovarati na njihova pitanja o spoju kazališnih umjetnosti i književnosti te da će putem tehnologija održati druženje s Monikom Herceg i njenom poezijom.

Sve ove lijepe priče u protekle četiri godine ne bi bilo ili bi bila puno skromnija da ih u tome nije podupirao Grad Rijeka sredstvima iz Programa javnih potreba u kulturi kao i Art kino Croatia, Muzej moderne i suvremen umjetnosti Rijeka, Rijeka – EPK. Nadaju se da će se suradnja nastaviti i u budućnosti jer čitanjem odgajamo i obrazujemo generacije sposobne za uspješno funkcioniranje i participaciju u današnjem društvu – one koji će sutra kritički promišljati i biti sposobni odgovoriti na izazove života.

Zašto čitamo žanrovsku književnost i drugi (mikro)eseji

Vesna Kurilić¹

Gradska knjižnica Rijeka

vesna.kurilic@gkri.hr

Žanrovska književnost održava knjižnice na nogama. O toj temi možemo reći što god želimo – možda joj i suprotstaviti tvrdnju da je, zapravo, riječ o *lektiri*, a ne žanrovskoj književnosti – no potpisnica ovih redaka neće se libiti braniti svoju tezu uživo, u nastavku teksta i, u nekoj možda malo boljoj budućnosti, na prvoj sljedećoj kavi u gradu.

Žanrovska književnost ne poznaje granice. I ne mislimo samo na geografske. Mislimo i na jezične, tematske, podžanrovske, kako vam drago. Mislimo na to da danas možemo čitati knjige objavljene jučer na Novom Zelandu. Mislimo na to da je *reverse harem* već neko vrijeme na silaznoj putanji svoje planetarne popularnosti, a da većina čitatelja i književnih kritičara u našim krajevima još nije ni čula za njega. Mislimo na to da, u ovom globalnom selu, doista svatko može pronaći nešto za sebe među nebrojenim žanrovskim stranicama koje se svakodnevno objavljuju, te pjevati hvalospjeve tome u stručnim knjižničnim časopisima.

Žanrovska književnost govori više o ljudskoj naravi negoli ikoja druga grančica književnoumjetničkog stvaralaštva. Povijesno, djela žanrovske književnosti ostala su zapamćena kao vrhunac literarnog doseg, ne srednjestrujaški pokušaji. Žanrovska književnost donijela je revoluciju u prvoj polovici 20. i nastavila drmati izdavaštvom u prvim desetljećima 21. stoljeća. Kao ljudska bića, čitamo da se rasonodimo, opustimo, da nau-

1 Vesna Kurilić bivša je knjižnična volonterka, trenutno knjižničarka i spisateljica koja svoje dane provodi braneći ljubice i fantastiku rukama i nogama. Njezin raniji doprinos knjižničarenju uključuje kolumnu: Stranica 33 (<https://gkr.hr/Magazin/Tema-Plus/Stranica-33>).

čimo nešto novo te da prepoznamo sebe na stranicama knjiga, kako onih koje nas uspavljaju iz dana u dan, tako onih zbog kojih gubimo neprospavane noći zbog napetog iščekivanja sljedećeg poglavlja. Čitamo, naposljetku, da bismo iz knjiga naučili nešto novo o samima sebi. I to je, po nama, možda i najveći dar žanrovske književnosti.

Od žanrovske se književnosti osjećamo bolje, čak i u 2020. godini. S ove strane ekrana, u posljednjih godinu dana čitalo se jako puno krimića, ljubića i horora, a po društvenim mrežama uočili smo i mnogo ponovnih čitanja starih najdražih naslova. Poput drage, izlizane, ali još uvijek tople i utješne dekice. Takva je (bila) godina. Ako se, s istekom 2020., još nađe netko tko će *eskapizam* smatrati psovkom, a ne blagoslovom, slobodno ga ukrcajte u vremenski stroj i torpedom pošaljite natrag u ožujak 2020. godine.

Mi ćemo zadržati svoje misteriozne mrtvace u uvoznom žbunju na Velebitu, 'oće-li-neće-li* detektivske parove u sjevernoameričkoj pustoši i obiteljske zavrzlake u engleskom plemstvu prve polovice 19. stoljeća, hvala na pitanju.

(*se konačno spetljati)

Naglavačke u e-knjige – sedam godina kasnije

Naši prvi susreti s e-knjigama, ako preskočimo zanemarivo kratku fazu printanja opskurnih stranih naslova na faksu, odvijali su se preko ekrana malog, naslijeđenog, bijelog BlackBerryja, a literatura je bila od fanovske vrste (rekli bismo – pučki, je l' – *fanfiction*).

Druga faza susreta počela je tamo negdje kad smo otkrili da postoje mali i samostalni izdavači koji, gle čuda, objavljuju upravo onaj dio književnosti za koji nam srce kuca jače, a koji se u nas ne prevodi, pa smo, eto, slučajno počeli ponovno čitati s ekrana, ovoga puta većeg – običnog, jeftinog Samsungova tableta. (Nakon nekoliko mjeseci u ovoj fazi zamijetili smo da nam ruke osjećaju težinu tiskanih knjiga – ne bismo željeli optužiti nevine, ali čitatelji epske fantastike možda će znati o čemu pričamo – i da nam nedostaje mogućnost povećanja veličine slova na papiru. Nitko nije savršen.)

Problem je, naravno, nastao u trećoj fazi, koja je započela unatrag možda dvije godine, i za koju ne bismo rekli da će tako brzo prestati... Situacija je prilično jednostavna. Sjećate se onih malih i samostalnih, gorenavedenih izdavača? E, pa, ispalo je da oni ne samo da objavljuju upravo ono što želimo čitati (i nismo jedini – spektar žanrova, pristupa i tematskih područja gotovo je beskrajan), već te knjige objavljuju po cijenama *ispod 30 kuna*. (Preračunato iz dolara, naravno. Tko se još sjeća 200 kn za 677 stranica Algoritma?) Tko, u kontekstu navedenog, još može opravdati *druge* kanale nabavke knjiga na internetu? I, da bi stvar bila još bolja, nakon što te knjige pročitamo, ne moramo ih talo-

žiti doma po policama, seliti se s njima iz najma u najam i strahovati hoće li nam mačak danas odlučiti baš na *toj* polici oštriti kandžice.

Ali, naravno, to nije sve – knjigu, ako želimo i stignemo, možemo pročitati doslovno istog dana kad je objavljena. Nema više čekanja na izdavače koji i po dvije godine unaprijed najavljuju svoja izdanja. Nema više čekanja na tiskare. Nema, zapravo, čekanja ni na što, osim samih spisateljica i pisaca.

S obzirom na to da smo već odlučili, čini se, da ćemo u ovaj tekst uključiti samo riječi hvale – možda je to i naslov dao naslutiti – dodat ćemo i da je za čitanje e-knjiga potrebno neusporedivo manje vanjskog izvora svjetla nego za tiskane knjige. Do te mjere, zapravo, da ponekad, navečer, odustanemo od tiskane knjige, čak i u onim rijetkim trenucima kad posegnemo za njom, jer nam se ne da ustajati s kauča kako bismo upalili još jednu lampu. Nismo još otišli tako daleko da čitamo u potpunom mraku – iako poznajemo i takve čitatelje – ali moramo priznati da je inverzno osvjetljenje (bijeli tekst na crnoj pozadini) jedan od darova suvremenog svijeta ljudskom rodu, te da neki moderni pisci tako i stvaraju.

Umjesto zaključka, dodat ćemo da, za razliku od mnogih, još uvijek nemamo e-čitač, ali da nas to ne sprječava, te da nas ne možete natjerati da zbrojimo koliko smo novaca ove godine potrošili na knjige. Što da se priča, puno smo bili doma.

Da ne ispadne da je sve samo divno i krasno, naravno, jedan od većih problema – ako ne i najveći – leži u činjenici da je izrazito malen broj e-knjiga, pogotovo onih dostupnih po pristupačnim cijenama u maloprodaji, trenutno dostupan na hrvatskom jeziku. (Srećom, tu su naše knjižnice!)

No, ptičica nam je prišapnula da se i to krenulo mijenjati, tako da... vidjet ćemo kakvi će rezultati biti za *sljedećih* sedam godina...

Sadržajna obrada književnosti u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

mr. sc. Kristina Silaj, dipl. knjižničarka

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

ksilaj@nsk.hr

Sadržajna obrada sastavni je dio načina obrade publikacija i knjižnične građe koja svakodnevno pristiže u knjižnice i klasifikatorima je podijeljena prema stručnim područjima za koje su zaduženi prema znanstvenim disciplinama za koje su obrazovani. Profesorica Jadranka Lasić-Lazić u predgovoru Pravilnika za predmetni katalog Knjižnica grada Zagreba iz 2004. godine ističe da je smisao bilježenja književne građe u tome što samo zabilježeno i pohranjeno osigurava svoju dostupnost. Ona ističe da su dugo vremena knjižničari radili prema nepisanim pravilima, prenoseći znanje usmenim putem i učeći kroz praksu, te da je u uvjetima stalnih i brzih promjena teško držati korak.¹

Klasifikacijski sustav koji koristi Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu je Univerzalna decimalna klasifikacija. Književnost je u UDK tablici klasificirana pod skupinom 8 u kojoj su pod brojčanim klasifikacijskim oznakama označene sve književne vrste: pjesništvo, drame, kratke priče, anegdote, pripovijetke, novele, romani, putopisi, autobiografska književnosti, eseji, pisma, aforizmi te publicistika, autobiografska proza i dr. Pravilo je da se do esejistike [82-4] građa ne klasificira predmetnom odrednicom, a dalje je potrebno uvrstiti predmetne odrednice prema sadržaju publikacije. Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu uređene su 2008. te ponovno 2011. godine. Skraćeno

1 Štrbac, D., Vujić, M., Pravilnik za predmetni katalog. Zagrebi: Knjižnice grada Zagreba, 2004.

izdanje UDK-a i novo prošireno *on-line* izdanja UDK-a objavljeno je 2015. Godine, kada su ponovno revidirane upute za klasifikaciju beletristike, a ta se verzija od tada i koristi.²

U Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu sadržajna obrada odvija se u dvije baze u programu *Aleph* i to u normativnoj i bibliografskoj bazi. Format u kojem se katalogiziraju publikacije je MARC i on označava standard za reprezentaciju i komunikaciju bibliografskih i drugih informacija u strojno čitljivom obliku. Sam rad sadržajne obrade odvija se unutar obveznih i kontroliranih polja MARC formata. Nakon 2015. godine u bibliografskoj bazi korišteno je novo Skraćeno izdanje UDK-a, a tijekom godina su redaktori skraćivali UDK brojeve pojedinih područja i kreirali UDK normativnu bazu NSK-a kako bi se zbog opsega posla postigla učinkovitost i preciznost. Tijekom posljednjih nekoliko godina u normativnoj bazi koristi se UDK *online* izdanje, a u bibliografskoj bazi koriste se UDK oznake i pravila koja su zabilježena u Normativnoj bazi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

Aktualna građa iz književnosti pristiže u knjižnice svakodnevno kao Croatica, kao tzv. obvezni primjerak. Riječ je o građi objavljenoj u Hrvatskoj, prevedenoj građi na hrvatski jezik ili nekim hrvatskim starijim izdanjima. U posljednje vrijeme aktualna zbirka strane knjige sve je manja prema statistikama, ali je sve veći priljev starih knjiga iz svih područja književnosti na brojnim stranim jezicima. Treća vrsta građe pripada zbirci doktorskih disertacija i magistarskih radova. Dugi niz godina klasifikatori književnosti imali su opsežan priljev građe iz područja retrospektivne bibliografije, čija je građa stara, rijetka i značajne kulturne vrijednosti.

U sadržajnoj obradi književnosti i normativnoj i bibliografskoj bazi postoje neka pravila odstupanja kada se primjenjuje upotreba UDK oznake u bazama. U klasifikaciji književnosti pri određivanju glavne struke složenih publikacija pregledavaju se i sheme poput Deweyjeve decimalne klasifikacije i Klasifikacije Kongresne knjižnice (*Library of Congress Classification* (LCC)). Najčešći elektronički izvori za sadržajnu obradu vodećih predmetnih odrednica književnosti su Leksikografski zavod Miroslav Krleža, ARHINET i hrvatska Wikipedija, ali se koriste i mnoge druge *web*-stranice, posebno inozemna izdanja Wikipedije. Klasifikatori književnosti koriste kao vodeće ogledne odrednice uglavnom odrednice iz hrvatske ili engleske književnosti. Kada koriste dodatne odrednice uz osobna imena, kao ogledne dodatne odrednice uz osobna imena koriste se dodatne odrednice uz, primjerice, hrvatskoga književnika Miroslava Krležu ili klasičnoga engleskog književnika Williama Shakespearea. Neki pojmovi unutar hrvatske teorije književnosti, ali i lingvistike, posebni su samo za područje Republike Hrvatske, npr. područje dijalekata i tzv. književnost na dijalektima te književnosti hrvatskih nacionalnih manjima i njihovih dijalekata. Najčešći knjižničarski izvor koji se koristi pri klasifikaciji beletristike je abecedni popis nacionalnih književnosti koji se jedini u bibliografskoj bazi

2 Sekne, M., Upute za klasifikaciju beletristike u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2016.

prenosi i s UDK *online* proširenog izdanja, zbog brojnosti jezika. Zbog toga se često koriste i geografske oznake, npr. za švicarsku, afričku književnost, kanadsku književnost i sve književnosti koje su u nekim zemljama nastajale na različitim jezicima. Drugi važni izvor za klasifikaciju književnosti je popis posebnih pomoćnih oznaka u koji su uvršteni svi književni oblici i rodovi u skladu s teorijom književnosti.

Metapodatci koje knjižničari kreiraju prema pravilima ovih dviju struka (književnosti i knjižničarstva) vidljivi su odmah na mrežnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu za korisnike svih profila. Od klasifikatora Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu zahtijeva se točnost. Knjižničari koji rade sadržajnu obradu književnosti poštuju pravila koje donose institucije kao što su UDC *Consortium* te američka Kongresna knjižnica. U svom radu knjižničari su potpuno neovisni, te njihov posao ovisi isključivo o obrazovanju, najnovijim stručnim informacijama i novoj tehnologiji. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu kao kulturna institucija u svom radu rukovodi se načelom stručnosti, akademske čestitosti, nezavisnosti i etičnosti.

Literatura

Pravilnik i priručnik za predmetne odrednice. Dostupno na: <http://ps.nsk.hr/helpdoc/Predgovor.html>

Sekne, M., Jurić Vukadin, L., Upute za klasifikaciju književnosti prema Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu s primjerima. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Dostupno na: <https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/04/upute-za-klasifikaciju.pdf>

Sekne, M., Upute za klasifikaciju beletristike u Nacionalnoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2016.

Štrbac, D., Vujić, M., Pravilnik za predmetni katalog, Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2004.

Predmetni sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

Univerzalna decimalna klasifikacija: prvo hrvatsko srednje izdanje. Dio 1: Društvene i humanističke znanosti // urednica Lidija Jurić Vukadin. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2005.

Univerzalna decimalna klasifikacija: skraćeno izdanje // urednica Lidija Jurić Vukadin. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2013.

Čitanje u ranoj adolescenciji

**Uredili: Ivana Batarelo Kokić, Andreja Bubić, Tonči Kokić,
Anita Mandarić Vukušić
Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, 2020.**

mr. sc. Kristina Silaj, dipl. knjižničarka

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

ksilaj@nsk.hr

Publikacija Sveučilišta u Splitu o čitateljskim navikama u ranoj adolescenciji izabrana je za osvrt jer implicira da će suradnja između stručnih suradnika, učitelja, knjižničara, roditelja i lokalne zajednice vjerojatno potaknuti razvoj čitateljskih sposobnosti u razdoblju rane adolescencije.

Monografija je nastala u sklopu Erasmus plus projekta Boys Reading, a autori članka publikacije dolaze s različitih znanstvenih područja. Monografija je podijeljena u tri dijela: prvi dio govori o poticanju čitanja i stavovima prema čitanju, drugi dio posvećen je poticanju čitanja kroz kurikulum, a treći dio obuhvaća čitateljske navike studenata te ulogu medija u kontekstu čitanja.

U samoj publikaciji u dijelu koji govori o poticanju čitanja kroz kurikulum autorice Tonča Jukić i Jadranka Nemeth-Jajić navode rezultate istraživanja iz 2007. godine (Blanton, Wood i Taylor) o krizi čitanja u adolescenata. Pokazateljima krize čitanja u adolescenata istraživanja naveden je siromašan rječnik učenika, niža razina znanja, odgojno-obrazovnih postignuća i čitalačkih vještina, nerazvijenost čitalačkog ukusa te općenita nezainteresiranost za čitanje. Iste autorice (Jukić, Nemeth-Jajić) navele su preporuke za promicanje čitanja u odgojno-obrazovnom procesu.

Jedna od autorica zbornika Anita Mandarin Vukušić piše i o stavu Europske komisije, koja smatra da je važno poticati aktivnosti čitanja ne samo radi postizanja akademskog uspjeha već zbog aktivnog i kompetentnog djelovanja u životu.

Autorice Andreja Bubić i Tina Jukić provele su istraživanje o navikama i stavovima o čitanju među adolescentima, učenicima prvog i drugog razreda srednje škole te argumentirale rezultate da samo manji broj učenika slobodno vrijeme provodi čitajući. Iznijele su znanstvene činjenice da su učenici kritični prema obveznoj lektiri te je ocjenjuju nezanimljivom i nekorisnom, a prema istraživanju učenici bi promijenili knjige na popisu lektire i željeli drugačije knjige. Autorice iznose teze da djevojčice imaju više iskustva u čitanju, vole čitati popularnu fikciju, romane i priče te poeziju, a dječaci uglavnom preferiraju kraće forme, stripove, knjige pustolovne i sportske tematike i slično.

Autorice Jasna Milički i Ana Sudarević pišu o istraživanju provedenom u Velikoj Britaniji (Information Behaviour of the Researcher of the Future, 2008.) gdje znanstvenici opisuju Google-generaciju (mladi rođeni nakon 1994). Istraživanja dokumentiraju da mladi tzv. Google-generacije koriste jednostavne strategije pretraživanja, preuzimaju informacije bez analize ili njihova vrednovanja, često plagiraju i kopiraju te ne posjeduju kritičko mišljenje i analitičke vještine. Pripadnici Google-generacije vrlo se malo koriste e-knjigama, e-časopisima i vrlo malo čitaju književnost *online*.

Autor Sani Kunac u stavovima u prilog čitanju citira autora Žbogara koji argumentira da čitanjem razvijamo interese, maštu, obogaćujemo emocionalni život i razvijamo književnu empatiju – sposobnost poistovjećivanja s književnim likovima i s mogućim svjetovima.

Autorica Ivanka Kuić u trećem dijelu zbornika radova o čitateljskim navikama i medijima istraživala je digitalno čitanje te kako čitaju studenti Sveučilišta u Splitu. Hipoteza istraživanja je da studenti preferiraju tiskane tekstove, a da digitalne koriste u slučaju kada im tiskani nisu dostupni, kada im se jednostavno pristupa od kuće i kada ih se može jednostavno pretražiti te zaključuje da takvo čitateljsko ponašanje studenata prema statistici ne odstupa od svjetskih istraživanja. Također su iznesene teze da digitalni/elektronički tekstovi neće lako i jednostavno zamijeniti tiskane, pogotovo zbog nedostataka koji se očituje u usporednom čitanju više tekstova, kada dolazi do zamora očiju, gubitka koncentracije i kognitivnog opterećenja velikim brojem informacija.

Publikacija *Čitanje u ranoj adolescenciji* donijela je brojne ankete, istraživanja i statistike Sveučilišta u Splitu, ali i iz svijeta, koje argumentiraju važnost čitanja za adolescente. Budući da su knjižnice mjesto aktivnog poticanja čitanja te imaju važnu ulogu u razvoju čitateljskih navika, publikacija je iznimno važna za područje knjižničarstva.